

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
50/2017
9. december 2017

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PILIER, KTORÝ GARANTUJE
NAŠU ŠTÁTNU HRANICU
Strana 4.

(NE)OČAKÁVANÉ FINÁLE
HAAGSKYCH PROCESOV
Strana 5.

SÓLISTA SND IVAN OŽVÁT
AJ O OPERNOM ZÁKULISÍ
Strana 6.

MATIČNÉ VYDAVATELSTVO
SLOVENSKÝM OSOBNOSTIAM
Strana 8.

MEDAILY A ROZSUDKY
ROZDÁVAJÚ VÍTAZI
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Matica slovenská vyslala Slovensku signál jednoty. Novozvolený 38-členný výbor Matice slovenskej totiž bez akýchkoľvek problémov a s takmer stopercentnou podporou zvolil nové vedenie ustanovizne, ktoré navrhol nový predseda Marián Gešper. Počas predkladania návrhov niekoľkokrát zdôraznil, že matičná jednota je to, čo teraz táto inštitúcia bytostne potrebuje. A noví výborníci sa tak aj zachovali. Bez zbytočných diskusií a priekov podporili jeho návrhy.

Treba priznať, že v minulom funkčnom období predsedu Mariána Tkáča nebol výbor jednotný. Vytvorila sa skupinka členov, ktorá kritizovala činnosť vedenia. Niekedy oprávnene, mnohokrát však nie. Nikto nemá v Matici slovenskej problém s iným názorom alebo konštruktívnou kritikou, no v rámci džentlmenových vzťahov a vo vlastnej kuchyni. Tzv. „matičná opozícia“ však podsúvala účelové a falošné informácie nielen na svoj portál Obrodenej Matice, ale, žiaľ, aj do mienkotvorných médií. Tak sa stalo, že Matica sa stávala terčom neverberavých útokov. Napríklad aj čo sa týka obrazovej časti Zbierky na Národný poklad. Mediá „objavili“ informáciu, že sto obrazov majstra Vincenta Hložníka napadla pleseň a sú poškodené, priam zničené. Po expertíznych posudkoch reštaurátorov vyšlo najavo, že obvinenia plávajú na vode. Následne však mediá, ktoré šíria tieto nepravdy, priestor na vyvrátenie izí Matici už nedali. Svoje predseda dosiahli – pošpinili jej meno. A to chceli. Účel svätí prostriedky. Rovnako sa zachovala verejnoprávna RTVS – platená aj z koncesii 29-tisíc členov Matice slovenskej – keď tesne po valnom zhromaždení odovzdala tendenciu reportáž proti ustanovizni. Vedenie Matice využilo zákonné možnosti a žiada RTVS o opravu. Mnohé tendencné i falošné informácie šíri v minulosti tí členovia Matice, ktorým delegáti nedali takú podporu, aby Maticu riadili. Demokraticky zvolenému vedeniu takto hádzali poľenú pod kolená. Bolelo to o to viac, že pochádzali z matičného prostredia.

Matica slovenská zakúsila vo svojej histórii ťažké obdobie. Vždy však prežila vďaka jednote. Nový výbor Matice je predzvesťou dôležitej zmeny – návratu jednoty do Matice slovenskej.

Maroš SMOLEC

R - 2017047

Nový výbor Matice slovenskej zvolil nové vedenie ustanovizne Dôležitá je jednota milovníkov národa

Pavol JAVORSKÝ – Foto: Rado ONDRAŠOVIČ

Na valnom zhromaždení Matice slovenskej 10. a 11. novembra v Liptovskom Mikuláši zvolili matičiari z celého Slovenska nového predsedu MS M. Gešpera, nového predsedu dozorného výboru MS Š. Martinkoviča a tridsaťosem členov nového výboru Matice slovenskej (VMS), ktorý sa výrazne omladil – vekový priemer je na úrovni štyridsiatich piatich rokov. Výbor zasadal 2. decembra na svojom slávnostnom zasadnutí v dvorane prvej budovy Matice slovenskej v Martine a na prvom pracovnom zasadnutí v druhej budove Matice. Na rokovaní výborníci zvolili nové vedenie ustanovizne.

Predseda MS Marián Gešper navrhol, aby bol prvým podpredsedom MS doterajší tajomník a riaditeľ Domu MS (D MS) v Banskej Bystrici Marek Hanuska. Za druhého podpredsedu navrhol predsedu Mladej Matice a riaditeľa D MS v Liptovskom Mikuláši Mareka Nemca. Za správcu opätovne Maroša Smolca. Do predsedníctva navrhol riaditeľku D MS v Dunajskej Strede Libušu Kľučkovú, riaditeľku D MS v Rožňave Zlaticu Halkovú a vedeckého pracovníka Strediska národnostných vzťahov Viliama Komoru. Výbor MS v tajnom hlasovaní potvrdil všetkých nominantov takmer stopercentnou podporou. Predseda MS sa ešte pred voľbou vyjadril, že „Matica slovenská musí byť jednota a jednotné musí byť i jej vedenie aj spolu s výborom Matice slovenskej“. Výsledky voľieb tieto slová potvrdili.

VIAC KOMPETENCIÍ

Okrem voľby vedenia výborníci rozhodli aj o prechode niektorých kompetencií z výboru MS na predsedníctvo, ktoré rokuje operatívnejšie a častejšie ako samotný výbor. Prechod kompetencií je v súlade s legislatívou, ktorá určuje pozíciu, kompetencie a úlohy národnej ustanovizne. V rámci zmien sa posilnila aj kompetencia predsedníctva operatívne rozhodnúť o rozpočtovej zmene až do výšky dvadsaťtisíc eur za rok, pričom dosiaľ to bolo desaťtisíc eur. Výborníci vytvorili komisie pre stanovy, program

Novozvolený výbor Matice slovenskej deklaroval na svojom prvom pracovnom rokovaní potrebnú matičnú jednotu.

a vedu a s miernymi zmenami schválili aj rokovací poriadok VMS. Ešte pred pracovným rokovaním, ktoré trvalo vyše dvoch hodín, sa matičiari stretli v Dvorane prvej budovy Matice slovenskej, aby sa rozlúčili s odchádzajúcim predsedom MS Mariánom Tkáčom a odchádzajúcimi členmi VMS. „Odvzdvám Maticu v dobrej kondícii a verím, že nový predseda a nové vedenie ju bude v budúcnosti svojim nasledovníkom odovzdávať v ešte lepšej kondícii,“ uviedol bývalý predseda MS. Krédo do budúceho riadenia MS novým predsedom Mariánom Gešperom sme už v SNN uve-

rejnili: „Môj osud sa spojil s Maticou v roku 2002, keď som vstúpil do jej radov počas vysokoškolských štúdií na právnickej fakulte v Košiciach, teda v období, keď aktivizácia v národnom hnutí bola okamžite spojená s pohrdaním a s výsmechom liberálne orientovaných študentov. Medzi prvé kroky bude patriť utuženie a rozvoj spolupráce s cirkvami, s národne i so slovensky orientovanými spoločenskými organizáciami a združeniami, keďže to národné, kresťanské, demokratické a slovenské sa nedá od Matice odpojiť.“

NOVÝ VÝBOR

Noví členovia VMS (v zátvorke počet získaných hlasov z celkového počtu vyše 400 delegátov): Marek Nemeč (262), Marek Hanuska (232), Ján Seman (230), Jozef Božik (220), Maroš Smolec (218), Miroslav Gešper (208), Viliam Komora (205), Branislav Husár (188), Libuša Kľučková (182), Jozef Piecka (177), Rastislav Zacher (176), Slávka Jurková (175), Dáša Machalová (174), Zlatica Halková (165), Jozef Makariv (163), Pavol Kleban (161), Roman Michelko (161), Martin Hájník (160), Ján Budinský (157), Juraj Gajdoš (157), Miroslav Kerekanič (156), Ingrid Šulková (156), Gabriela Kaščáková (155), Vlastimil Uhlár (152), Miloš Zverina (151), Michal Matečka (145), Martin Gálik (143), Zofia Hrančová (143), Andrej Mečiar (143), Patrik Polakevič (138), Daniela Trňanová (138), Miloš Slávik (130), Mária Kušnírová (129), Ladislav Kalafa (127), Anna Dubovcová (126), Michal Terrai (124), Dušan Pribula (119), Peter Černý (118).

Náhradníci: Peter Titka (114), Eva Garajová (105), Lubomír Kleštinec (105), Pavol Mihál (103), Alena Rezková (100), Helena Zuskáčová (98), Ján Šteuček (96), Viliam Oberhauser (90), Margaréta Vyšná (89), Ján Eštok (83), Jana Smoligová (78), Jarmila Trungeľová (71), Miroslav Považan (61), Peter Kozolka (50), Michal Garaj (46).

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. art. Štefana DLUGOLINSKÉHO, predsedu Slovenskej asociácie novinárov

Médiá v čase relatívnej slobody

• **Nedávno ste zorganizovali seminár na tému medií po dvadsiatich piatich rokoch existencie slovenskej štátnosti. Aká je vlastne situácia v našom mediálnom prostredí?**

Aj keď sa po roku 1990 zmenilo politické prostredie, neznamená to, že sa výrazne zlepšilo postavenie novinárov v spoločnosti. Dnes máme dve kategórie novinárov. Na jednej strane tých, ktorí slúžia majiteľom, čiže vydavateľom, a na druhej sú ostatní, najmä proslovenskí, ale s jedným obmedzením, ktoré spočíva v tom, že nemôžu slobodne vyjadriť svoje názory k rôznym problémom spoločnosti, zvlášť vo verejnoprávnom médiu. Žijeme v čase len relatívnej slobody, lebo slovo novinár alebo redaktor bolo vytesnené z mediálneho zákona. Čoraz čas-

tejšie môžeme sledovať iba jednosmerný spôsob informovania občanov. Mám na mysli diktát majiteľov medií a etiku novinára.

• **Nevedie podriaďovanie sa novinárom majiteľom k dehonestácii novinárskej profesie?**

Zo začiatočného entuziazmu sme už dávno precitli. Mám pocit, že Slovensko sa priveľmi otvorilo svetu a do košiara sme si pustili vlkov, cudzích hráčov ovládajúcich nástroje propagandy. Ešte počas štúdia na VŠMU som musel absolvovať skúšku z predmetu „propaganda“, preto viem, o čom hovorím. Novinár je dnes trpiteľ. Musí sa podriaďovať diktátu vlastníka média. Ak tak neurobí, potom trpí jeho rodina. To sú pravé príčiny dehonestácie postavenia novinára v spoločnosti.

• **Aké ciele si stanovila vaša novinárska organizácia pri svojom vzniku?**

Slovenská asociácia novinárov vznikla na základe nečinnosti Slovenského syndikátu novinárov v roku 2000. Vtedy sme považovali za povinnosť verejne sa zastať novinárov masívne prepúšťaných z denníka Práca. My sme na vlastnej koži pocítili podobnú krivdu.

Mnohí z nás boli zatvorení a šikanovaní na dvadsiatom ôsmom poschodí „verejnoprávnej“ Slovenskej televízie novým vedením na čele s Ing. M. Materákom a s tichým súhlasom vtedajšieho vedenia NR SR.

Zhovárал sa **Ludovít ŠTEVKO**
Foto: archív SNN

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

VSNN51-52/2017
SI PREČÍTAJE

■ Extrémne lacné hypotéky v Slovenskej republike vyhnali nahor ceny bytov
■ Priamo v centre mnohomiliónovej Moskvy nájdete les, step, tundru i riečnu nivu
■ Dramatický text s naivnou zápletkou hovorí o známych ľudských slabostiach

Mzdové ohodnotenie ústavných činiteľov si žiada systém Hlasovanie vyhotilo politické animozity

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Vládna a koalíčná strana Smer-SD chce čo najskôr predložiť návrh nového zákona o platových pomeroch ústavných činiteľov, v ktorom má za cieľ odstrániť deformáciu plátov politikov, ale aj manažérov štátnych firiem. Je totiž nanajvýš potrebné prijať novú právnu úpravu ešte pred rozhodnutím ústavného súdu, ktorý posudzuje súčasne platný zákon. Platy ústavných činiteľov sú už od roku 2011 zmrazené.

Mesačný plat poslanca sa počíta ako trojnásobok priemernej mzdy za predchádzajúci rok. Zákondarcovia však majú platy stále na úrovni roka 2011.

■ OMYL V POJMOCH

V NR SR sa nehlasovalo o „zvyšovaní plátov poslancov“, ako všeobecne informovali médiá, ale o ich zmrazení v skrátanom legislatívnom konaní. Presne tak ako v tomto čase na poslednej schôdzi parlamentu v roku 2016. Zrýchlený režim hlasovania však tento rok poslanci odmietli. Za to, aby sa o zmrazení plátov rokovalo v skrátanom legislatívnom konaní, hlasovalo iba tridsaťdva poslancov. Návrh teda

odmietla väčšina opozície, ale aj koalície. „Ocitli sme sa vo zvláštnej situácii, keď zjavne niečo nezafungovalo,“ povedal Marek Maďarič zo Smeru-SD.

„S veľkou nevôľou som prijal rozhodnutie Národnej rady SR, ktorá neschválila mnou navrhované zmrazenie plátov ústavných činiteľov. V kontexte mzdových pomerov na Slovensku považujem zvýšenie týchto plátov o takmer tisíc eur za absolútne neprípustné,“ povedal predseda vlády Robert Fico. Podľa jeho vyjadrenia by mal parlament ešte do konca roka zmeniť svoje rozhodnutie. „V opačnom prípade budem iniciovať spojenie hlasovania o platoch ústavných činiteľov s hlasovaním o dôvere vláde. Zároveň som pripravený na diskusiu o systémovom riešení tejto témy naprieč politickým spektrom,“ varoval premiér.

„Strana Most – Híd považuje za neprijateľnú situáciu, ktorá vznikla po hlasovaní o skrátanom legislatívnom konaní,“ citoval Béla Bugár z uznesenia strany, ktoré prijali jej najvyššie orgány. „Je potrebné zdôrazniť, že národná rada nie je podriadená ani vláde, ani premiérovi. Slovenská republika je parlamentnou demokraciou, kde vláda zodpovedá parlamentu,“ dodal. Neodpustil si ani kritiku spôsobu, akým premiér odkázal poslancom spojenie hlasovania

■ DOTKNUTÝ BUGÁR

„Strana Most – Híd považuje za neprijateľnú situáciu, ktorá vznikla po hlasovaní o skrátanom legislatívnom konaní,“ citoval Béla Bugár z uznesenia strany, ktoré prijali jej najvyššie orgány. „Je potrebné zdôrazniť, že národná rada nie je podriadená ani vláde, ani premiérovi. Slovenská republika je parlamentnou demokraciou, kde vláda zodpovedá parlamentu,“ dodal. Neodpustil si ani kritiku spôsobu, akým premiér odkázal poslancom spojenie hlasovania

s hlasovaním o dôvere vláde. „Odkazovanie cez médiá v takejto dôležitej veci považujeme za neprípustné.“

■ NEPRÁVNY STAV?

Anton Hrnko, podpredseda koalície SNS, dokonca vyhlásil, že za zmrazenie hlasovať nebude.

Zdôvodnil to tým, že ústavný súd už rozhodol, že zmrazenie plátov sudcov je v rozpore s ústavou. „A ak to platí pre ústavných činiteľov – sudcov, prečo nie pre poslancov. V princípe tento neprávny stav by mal byť odstránený,“ povedal Anton Hrnko.

Miroslav LAJČÁK ako šéf Valného zhromaždenia OSN o imigrácii Globálny dokument a realistický prístup

Ján ČERNÝ – Foto: ZATL

Rakúska tlačová agentúra APA zverejnila rozhovor, ktorý jej poskytol úradujúci predseda Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov minister zahraničných vecí SR Miroslav LAJČÁK. V rozhovore okrem iného konštatoval, že OSN má mandát pripraviť dokument – Globálnu zmluvu o usporiadanej, regulárnej a bezpečnej migrácii.

„Momentálne sa nachádzame vo fáze konzultácií, vo februári sa začnú rokovania medzi vládami a do júla by sa mali ukončiť,“ povedal bližšie k harmonogramu prác na príprave dokumentu slovenský predstaviteľ. Zmluva určite nebude právne záväzná. Členské krajiny OSN by ju však mali schváliť dohodou, preto by mala a mohla mať politickú váhu.

Globálna zmluva o usporiadanej, regulárnej a bezpečnej migrácii je prvý multilaterálny prostriedok, respektíve dokument vôbec, ktorý sa venuje problematike migrácie. Cieľom zmluvy je limitovať neregulárnu migráciu a migračné prúdy nasmerovať správnym smerom. Navyše zmluva určí

štátú a práva migrantov a zohľadní úlohy krajín pôvodu migrantov, tranzitných štátov i cieľových krajín. Dokument by mal poslúžiť aj ako platforma na to, aby členské krajiny prispôsobili riešenie tohto problému svojim odlišným právnym systémom. Úradujúci predseda Valného zhromaždenia OSN v rozhovore pre rakúsku agentúru zdôraznil, že „materiál by mal byť realistický, ambiciózný a vyvážený, pričom by v ňom mali byť zakotvené tak práva migrantov, ako aj zodpovednosť všetkých zainteresovaných krajín. Pakt by sa mal dotknúť aj príčin, čo podľa Miroslava Lajčáka znamená investície do spoločnosti. Podľa jeho vyjadrení nejde teraz tak veľmi o opti-

mizmus ako o realistický prístup. „Realitou je, že migrácia je už tu a prišla, aby tu zostala. Musíme to akceptovať, naučiť sa s tým žiť a vymeniť reagujujúcu za proaktívnu úlohu, aby sme tomu celému poskytli rámecv podmienu. Momentálne pôsobíme skôr na národnej úrovni a ako som povedal reagujú. Avšak migrácia iba tak jednoducho nezmizne, mali by sme teda nájsť cestu, aby sme ju aspoň lepšie manažovali,“ vyhlásil predstaviteľ slovenskej diplomacie.

■ AKCEPTOVATEĽNÝ DOKUMENT

„Musíme sa dohodnúť na dokumente, ktorý bude prijateľný pre všetkých 193 členských štátov. Preto tu

O vysokom uznaní kvalít slovenskej diplomacie, a osobitne Miroslava LAJČÁKA, slovenské médiá cudne mlčia.

nemôže ísť o detaily, ale o základné pravidlá a princípy,“ zdôraznil predseda VZ OSN a ešte doplnil: „Prírodzene, o tom, aký komplexný a účinný bude tento dokument, je v rukách členských krajín. Myslím si však, že by sme sa mali všetci dohodnúť na tom,

že potrebujeme globálne vedenie.“ Miroslav Lajčák tiež konštatoval, že aj samotná OSN má pred sebou ešte veľa úloh, aby sa z nej stala skutočne efektívna organizácia na reálne riešenie globálnych svetových problémov.

VŠIMLI SME SI

Nemôžeme sa zbaviť dojmu, že mnohé naše médiá pracujú systémom – čím horšie, tým lepšie, a iné by bolo treba rovno žalovať za šírenie poplašných správ. Jedna z komerčných televízií v minulých dňoch celkom vážne informovala o tom, ako sa u nás dramaticky zhoršuje dopravná nehodovosť.

Krížov pribúda aj popri cestách v mestách.

ľudskej pomínutelnosti. Je ich stále viac a nikto sa nepozastavuje nad tým, či tieto „paralelné cintoríny“ patria k slovenskému koloritu, ved sviečkami, vencami i náhrobkami – neraz veľkými ako žiaľ pozostalých – pôsobia viac ako deprimujúco. Možno by sme mohli nad skromným miestom spomienky na nebožtíka a miestom jeho skonu kdesi v intraviláne privrieť oči, ale čoraz viac takýchto „hrobov“ je aj v mestských aglomeráciách, alebo najmä tam. A to už asi nie je celkom s kostolným poriadkom, najmä ak si uvedomíme, že každý kúsok pozemku v zastavanom území komusi patrí. O iných aspektoch tejto čudnej a rovnako nepochopiteľnej novodobej tradície nehovoríme...

Paralelné cintoríny

Dlhodobý trend je však pritom celkom iný. Výrobcovia hororových informácií sa zrejme pri testovaní „husej kože“ u divákov tentoraz spoliehali na doznievajúci efekt niektorých naozaj vážnych dopravných kolízií, najmä však dopravnej nehody pri Nitrici zo 14. októbra tohto roka, kde na mieste zrážky s kamiónom zahynulo sedem slovenských žien – opatrovateliek seniorov v Rakúsku, aj s vodičom...

Nejde mi však o štatistiky. Tak či tak sú neradostné a kríže pri cestách sú akési čudné memento ľudského života. Je ich stále viac a nikto sa nepozastavuje nad tým, či tieto „paralelné cintoríny“ patria k slovenskému koloritu, ved sviečkami, vencami i náhrobkami – neraz veľkými ako žiaľ pozostalých – pôsobia viac ako deprimujúco. Možno by sme mohli nad skromným miestom spomienky na nebožtíka a miestom jeho skonu kdesi v intraviláne privrieť oči, ale čoraz viac takýchto „hrobov“ je aj v mestských aglomeráciách, alebo najmä tam. A to už asi nie je celkom s kostolným poriadkom, najmä ak si uvedomíme, že každý kúsok pozemku v zastavanom území komusi patrí. O iných aspektoch tejto čudnej a rovnako nepochopiteľnej novodobej tradície nehovoríme...

Text a foto: Emil SEMANCO

Slovenčina sa našim krajanom v Maďarsku pomaly, ale isto vzdala Ani v rodinách už nehovorí po slovensky

Internetová stránka Slovákov v Maďarsku oslovma.hu na titulný priestor uverejnila Situačnú správu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vyplývajú z nej mnohé námety pre naše inštitúcie na Slovensku, najmä však pre Maticu slovenskú. Veď čitateľ z vybraných pasáží posúdi sám.

„V dôsledku dlhotrvajúceho asimilačného tlaku došlo k výraznému oslabeniu národného a jazykového povedomia Slovákov v Maďarsku. V súčasnosti má slovenská komunita v Maďarsku relatívne dobre vybudovanú inštitucionálnu základňu (školy, výskumný ústav, divadlo, osvetový ústav a pod.), ktorej fungovanie však už len v značne obmedzenej miere zabezpečuje kultúrno-jazykovú reprodukciu tohto spoločenstva.“ Tak znie smutné konštatovanie, ktoré by malo k vyššej aktivite a najmä k efektívnej pomoci prebudiť zodpovedných.

Administratívne síce Slovákov v Maďarsku pribúda, svedčí o tom aj štatistický údaj, ktorý hovorí, že „v roku 2001 sa pri sčítaní ľudu prihlásilo k slovenskej národnosti 17 693 obyvateľov Maďarska (v roku 1990 to bolo 10 459 osôb)“. Slovenčinu ako svoj materinský jazyk deklarovalo 11 817 osôb, 26 631 osôb vyhlásilo, že viaže svoju identitu k slovenskej kultúre a 18 057 osôb uviedlo, že používa slovenský jazyk.

Slováci žijú v jedenástich župách najmä na severe a juhovýchode Maďarska. Medzi najvýznamnejšie sídla z hľadiska počtu Slovákov, ktorí v nich žijú, ich histórie i súčasného národnostného života patria mestá Budapešť, Békeš-

ská Čaba, Slovenský Komlós, Sarvaš. Obec Mlyny na severe Maďarska je jediným sídlom, kde Slováci podľa sčítania ľudu v roku 2001 tvorili viac ako

Aj priechod s tabuľou v Čabianskom slovenskom dome akoby signalizovalo situáciu našich krajanov v Maďarsku.

polovicu všetkých obyvateľov (54,6 percenta).

Po zániku slovenských základných a stredných škôl na začiatku šesťdesiatych rokov minulého storočia vzniklo v Maďarsku päť dvojjazyčných „sloven-

ských“ základných škôl a dve gymnáziá, kde sa časť predmetov vyučuje aj v slovenskom jazyku. V ďalších „slovenských“ školách v Maďarsku sa slovenčina vyučuje ako cudzí jazyk štyri hodiny týždenne. Redukovaný rozsah výučby v slovenskom jazyku negatívne ovplyvňuje kvalitu jeho ovládania študentmi a žiakmi, ako aj ich schopnosť plynule komunikovať po slovensky. Školy v takomto rozsahu vyučovania v slovenskom jazyku už nedokážu nahradiť rodinu, kde slovenčina takmer prestala byť prostriedkom bežnej komunikácie.

Slováci v Maďarsku napriek tomu (alebo práve preto?) rozvíjajú bohaté kultúrne aktivity, pričom sa opierajú o lokálne a regionálne tradície, ktoré sú významnou oporou v zápase o zachovanie národnej a kultúrnej identity. Dôležitými organizačnými centrami kultúrneho života na miestnej úrovni sú najmä regionálne kultúrne strediská, školy, nadácie a združenia.

Situačná správa, z ktorej sú vybrané aj predchádzajúce fakty, napovedá, že aj pre maticiarov na Slovensku sú tu nové podnety a aktivizačné výzvy, ktorých naplnenie by určite pomohlo našim zahraničným Slovákom.

Text a ilustračné foto: Štefan ZLATOŠ

Matovič už znova máta

Eva ZELENAYOVÁ

Šéf obyčajných ľudí Igor Matovič je vynachádzavý manažér, čo dokázal nielen pri spravovaní svojho majetku, ale aj v parlamente. Regionálne inzertné noviny dodnes využíva ako nástroj politiky a pôdu NR SR ako javisko na svoje politikárčenie. Transparenty v rokovacej sále parlamentu, trička s hanobiacimi textami politických oponentov, extrémistické a vulgárne vyjadrenia sa stali jeho príčinou folklórnu súčasťou parlamentu, znevažujúcou túto inštitúciu.

Koniec prišiel až po tom, keď výbor pre nezlučiteľnosť funkcií navrhol odobratie jeho mandátu. Dôvodom bol fakt, že ako poslanec opakovane nemal pozastavenú živnosť, čím mal porušiť ústavný zákon. Predseda výboru Martin Poliačik, pochopiteľne, nebol za takéto riešenie; poslanec Róbert

Puci (Smer-SD) zasa podotkol, že koalícia nemá dosť hlasov.

Prv než sa tak malo stať, Matovič siahol po svojich osvedčených metódach a vyhlásil, že sa nechce podriaďovať predsedovi Národnej rady SR Andrejovi Dankovi, ba označil ho za psychopata. A prestal sa zúčastňovať na rokovaniach NR SR, prestal do parlamentu chodiť...

V júni však predseda parlamentu A. Danko oznámil, že poslanci nebudú rokovať o odobratí mandátu predsedovi OĽaNO. Matovič zareagoval ako víťaz, vraj „čoho sa zrazu naši mocipáni boja“. A kontroval, že si „zrejme uvedomili, že také niečo by už nedokázali vysvetliť ani svojim vlastným voličom“. Nuž, keď dokázali vysvetliť zrušenie prezidentských amnestií, odobratie mandátu poslancovi v súlade s platnou legislatívou by nemalo až taký dosah na právny

štát ako zrušenie amnestií. Ale Matovič to nepotrebuje chápať a konať zodpovedne. Pre neho je politika produkt, ktorým si sýti svoje ego.

Dlho však v politickom zákulísi nevydržal. V novembri opäť zaútočil na city voličov a predstavil svoju

KOMENTÁR

tieňovú vládu. Vraj treba vymeniť vládu škandálov, bez vízie a, samozrejme, neschopnú. OĽaNO predstavilo svoj stranický kabinetný výber, zatiaľ bez tieňového predsedu vlády, ale kto by pochyboval o tom, že sa ním cíti byť Matovič. On predsa víziu pre „spravodlivé a prosperujúce Slovensko“, ako povedala jeho pravá ruka poslankyňa Veronika Remišová, predsa má. Najmä ak sa ministrom vnútra stane škandalóznym esemeskovým

Gábor Grendel alebo ministrom kultúry Jozef Viskupič, podporujúci registrované partnerstvá. Další tieňový minister Ján Budaj vie vždy včas opustiť neperspektívne spoločenstvo a nerobí mu problém angažovať sa na prospech cudzích záujmov, takže asi takú perspektívu by mal pod jeho vedením rezort životného prostredia. To zrejme nie je pre Matoviča dôležité, hlavné je, že znova našiel spôsob, ako prísť na scénu.

Najnovšie matovičovci zorganizovali tlačovku k návrhu zákona, ktorým chcú priškrtiť dôchodky pre bývalých pracovníkov Štátnej bezpečnosti a jednorazovo prilepiť politickým väzňom komunizmu. Popri silných slovách na adresu zakladateľov štátu Budaj vyhlásil, že je v parlamente jediný politický väzeň. Lenže dodnes nepozná ani len ich organizácie. Ak by sa hnutie seriózne zaujímalo o politických väzňov komunizmu, neuniklo by mu, že PV ZPKO už roky v parlamente hľadá spojencov na predloženie zákona o zvýšení príplatkov k dôchodku pre politických väzňov.

Predseda PV ZPKO Ján Litecký Šveda aktivity OĽaNO komentoval slovami: „To, že hnutie OĽaNO predložilo návrh

zákona o odškodnení politických väzňov komunizmu bez toho, aby ho konzultovalo napríklad s PV ZPKO, najstaršou organizáciou s najväčším počtom ešte žijúcich politických väzňov na Slovensku, prípadne s ich pomocou hľadalo spojencov na podporu takého zákona, svedčí nielen o ich amaterizme. To je priam nemorálne robiť si politické body na chrbtoch ľudí, ktorí si svoje vytrpeli. Navyše, na tlačovke vystupovala aj zástupkyňa Dcéry politických väzňov. To je opäť nejaká nová organizácia politických väzňov? Už len čakáme, že nabudúce prídu aj Sesternice PV, potom Netere PV a postupne vznikne aj SDK PV – Strýkovia z druhého kolena politických väzňov... To už bude mať skutočnú váhu v spoločnosti! Ako keby tu niekomu išlo práve o to, aby ozajstných väzňov marginalizovali a postupne vygumovali z verejného diskurzu.“

Matovič nepredstavuje nijakú hodnotu, víziu, je len zabávačom na politickej scéne. Nestálo by za to venovať mu akúkoľvek pozornosť. Prieskumy verejnej mienky však svedčia o tom, že ľudia chcú vidieť v politike aj klaunov. A to je skutočná bieda dneška.

Genderovci, von z chrámu!

Ludovít ŠTEVKO

Keď známa moderátorka televízie Markíza Martina Šimkovičová vhupla v roku 2016 do parlamentnej lavice, málokto očakával, že sa bude riadiť vlastným svedomím ako nezávislá poslankyňa. Dnes jej treba pre jej nekonformné postoje len zatlieskať. Nedávno sa otvorila a s rozhorčením vyjadrila k téme Konferencie o rodovej rovnosti, ktorú zaštilil svojím logom Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. Starého mesta v Bratislave. Povážlivé je, že konferencia sa konala v chráme Božom, v malom kostole na Panenskej ulici, a že ju organizovala miestna farárka Anna Polcková. Nevedno, či si farárka položila otázku, či je takéto jej konanie v súlade s kresťanským učením, lebo ak by si ju položila, musela by dospieť k odpovedi, že je nehodná kňaz-

ského rúcha a mala by opustiť svoj post. Slovná ekvilibristika, že evanjelium ani Martin Luther výslovne nezakazujú homosexuálne partnerstvá, je scestná a nemá čo hľadať v kresťanskom svete.

POZNÁMKA

Pre úplnosť treba uviesť, že v kostole hovorila o potrebe rúcať rodové stereotypy (rodina podľa schémy otec, matka a deti) farárska dvojica zo zahraničia Ellen Radtkeová a jej manželka Stefanie Radtkeová, z domácich prednášateľov teológ Ondrej Prostředník za Evanjelickú bohosloveckú fakultu a známa feministka, tajomníčka Výboru pre rodovú rovnosť Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR Oľga Pietruchovej.

Ak odhliadneme od náboženského (kresťanského) hľadiska, bolo by vhodné, aby si táto „kostolná spoločnosť“ prečítala a zamyslela sa nad stanoviskom sto tridsiatich lekárov, psychológov a iných odborníkov z oblasti vedy z júna 2014, ktorí so znepokojením sledujú súčasné trendy v politike a časti spoločnosti, aby sa vnášala rodová ideológia do škôl. Podľa tejto ideológie vrodene biologické pohlavie je nepodstatné a každý má mať možnosť vybrať si, kým sa cíti alebo kým si želá sa stať – mužom či ženou alebo inak sexuálne odlišnou bytosťou. Biologické delenie pohlaví na mužov a ženy vraj človeka zotročuje, lebo údajne vytvára v spoločnosti rodové stereotypy zmýšľania a správania, ktoré neskôr vedú k rôznym formám diskriminácie.

Vraj rodové stereotypy alebo tradičná rola muža a ženy je len sociálno-kultúrnym konštruktom a nie je nám biologicky daná.

Gender ideológia, aj keď sa usiluje tváriť vedecky, ani zďaleka nezodpovedá vedeckým kritériám, ohrozuje vývoj spoločnosti a jej najzraniteľnejšiu časť – deti. Dôvodom na odmietnutie genderovej agendy, ako ich uvádzajú vo svojom obsiahlom stanovisku mnohí slovenskí odborníci, je viac ako dost. Stačí, aby sa s nimi oboznámili všetky gender expertky a experti ktorí indoktrinujú svoju škodlivú ideológiu, teda v konečnom dôsledku devalváciu hodnôt tradičnej rodiny do spoločnosti, a aby nevňášali do kostolov túto ideológiu, ktorá sa priechi ľudskej prirodzenosti a je v príkrom rozpore so zdravým rozumom a s kresťanskou náukou. Ak je rodina ako prirodzená bunka spoločnosti narušená, narušený je celý organizmus spoločnosti. Gender ideológia, skrývajúca sa pod pláštikom rodovej rovnosti, je v postmodernej dobe falošný mýtus neobmedzenej slobody, ktorý je výstrahou pre celú kresťanskú civilizáciu.

AKO BOLO, ČO BOLO

Doktor Peter Halaj robil roky lodného lekára. Naučil sa zvládnuť aj najťažšie zdravotné stavy. Posledné desaťročia sa venoval budovaniu zámočka pri hrádzí v Hamuliakove. Chcel si tu zriadiť obvodnú ambulanciu a advokátsku kanceláriu pre dcéru. S hrdosťou nám ukazoval mozaiku Svätoplukovho sokolliara, ktorú vlastnoručne vytvoril v podlahe rytierskej siene. Peter sníval krásny sen, ale osud chcel ináč. Najprv tragicky zahynula dcéra a o rok neskôr ťažko ochorel on sám...

V nemocnici ho navštívil priateľ Ján Vlnka. Prekvapilo ho, keď mu kamarát začal diktovať svoju historicko-filozofickú úvahu o národe ušetrenom od prírodných katastrof. „Kresťanstvo, ktorým žil ľud, je náboženstvo radosti, nevyžaduje nezmyselné obete. Kristus nás zbavil dedičného hriechu. Komunistický režim chcel ľud zbaviť Krista. V časoch socialistického realizmu znázorňovali spisovatelia život na Slovensku ako sled tragických udalostí. Autori plnili politickú objednávku a vytvárali

nenávisť vzťah k niekdajším feudálom či kapitalistom. Život našich predkov však nenaplnili len nájazdy turkotatárskych kmeňov, povstania, sociálne nepokoje, vojny sprevádzané hladom či epidémiou cholery. Ľud sa vedel

dvestosedemdesiat rokov tureckými hordami. U nás prežívala horná vrstva uhorskej spoločnosti a udržiavala živé kontakty s kultúrnym svetom. Prvá Česko-Slovenská republika priniesla okrem hospodárskej krízy a českej dein-

vlastnosťou slovenského národa myslieť pozitívne a konštruktívne, ako aj s prírodnými a klimatickými podmienkami na Slovensku. Hovorí sa, že národ drží spolu v nešťastí a v krízových situáciách. Bolo by dobre, keby

nás uchovaj pred umením, ktoré takto zhoršuje vzťah ľudí k svojej krajine.“

S Petrom Halajom sme sa tešili, keď sa po vyhlásení samostatného štátu ukazovala možnosť vyrovnania sa s minulosťou. Hovorili sme o potrebe historického zmierenia. Stačilo zviditeľniť pravdu bez spolitizovaných emócií, nadviazať na to dobré a poučiť sa zo zlého. V posledných rokoch sa opäť začalo s kriminalizáciou prvej Slovenskej republiky. Vlna vyvolala protívnu, čo rozdelilo spoločnosť. Výsledok? Pozri posledné voľby. Potvrdilo sa príslovie: Kde sa dva bijú, tretí zvíťazí. V susedných štátoch – Maďarsku, Poľsku a Česku – pokojne hovorila o problematických miestach histórie. Uvedomujú si, že iné dejiny nemajú, len u nás sa hystericky nanucuje čierno-biele videnie.

Blízky priateľ Jula Bindera doktor Peter Halaj nás opustil uprostred decembra pred ôsmimi rokmi. V posledných chvíľach života nehovoril o chorobe. Svoje myšlienky venoval národu. Žiaľ, jeho posledné prania ostávajú nenaplnené.

Testament doktora Halaja

Peter VALO

tešiť zo života. Preto vznikli slovesné poklady presiaknuté humorom, pesničkami, riekankami a povestami. Optimizmus sa odrážal vo farebných krojoch, výšivkách, čipkách, malbách na skle i v ľudovej architektúre. Ťažká práca bola údelom chudoby na celom svete. Ľudia s ňou boli zmierení a zachovali si národné čítanie.

Slovensko nebolo chudobnou časťou Uhorska. Nikde, okrem Talianska, sa nepostavilo toľko hradov, zámkov a panských sídiel. Naše územie nebolo obsadené

dustrializácie pozitíva z národného, sociálneho, kultúrneho či vzdelanostného hľadiska. Aj obdobie prvej Slovenskej republiky napriek zhubnému vplyvu nacistického Nemecka, ktoré terorizovalo Európu, prinieslo eufóriu z národného, kultúrneho i ekonomického rozvoja. Ani roky socializmu neboli len prechádzkou slzavým údolím. Aj tie priniesli vzrast vzdelanosti, naplnenie federácie, realizáciu projektov, ktoré vyžadovali značné úsilie a prostriedky. Všetko súviselo s prirodzenou

aj súčasná hospodárska kríza prebudila určitý pocit spolupatričnosti medzi zamestnávateľmi a zamestnancami, ak už ho nevie prebudiť medzi opozíciou a vládou koalíciou.

Poslaním umenia je nielen objektívne zobrazíť život v historických etapách nášho národa, ale aj zvyšovať národné sebavedomie. Neustále zvýrazňovanie tragickosti života vedie k presvedčeniu, že život Slovákov je niťou nešťastných tragédií a sme nešťastný národ. Boh

ZAHRAŇIČIE

Samovražda niekdajšieho generála bosnijských Chorvátov Slobodana Praljaka, ktorý po vypočutí verdiktu odvolacieho senátu Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (ICTY) vypil fľaštičku jedu, spôsobil zmätok v súdnej sieni a vyvolal rad otázok o objektívnosti tohto medzinárodného súdu. Sedemdesiatdvaročný chorvátsky generál ešte predtým, ako si priložil k ústam smrtiacu chemikáliu, zvolal: „Praljak nie je vojnový zločinec. S opovrhnutím odmietam váš rozsudok!“

Morálna facka tribunálu v Haagu

Mnohé svetové médiá priniesli šokujúce video samovražedného aktu z haagskeho súdu v priamom prenose, aby vzápätí obleteli svet. Chorvátska prezidentka Kolinda Grabarová Kitarovičová vyhlásila, že Slobodan Praljak „si radšej sám vzal život, ako by mal žiť v potupe ako človek odsúdený za činy, ktoré podľa svojho najhlbšieho presvedčenia nespáchal“. Povedala, že jej krajinu „zasiahla smrť bývalého generála do hlbky srdca“.

Generál strávil za mrežami neuveriteľných trinásť rokov, kým sa s ním a s ďalšími spoluobčanmi ťahal súd, kým sa žalobcom podarilo zozbierať proti nemu nepriame dôkazy, lebo priame dôkazy sa nenašli. Jeho účasť na zločinoch spáchaných počas vojny v Bosne a Hercegovine na moslimoch v rokoch 1992 – 1995 obhajoba vytrvalo odmietala. Slobodan Praljak sa vlastne prevínil tým, že za občianskej vojny v Bosne veľil ozbrojeným silám bosenských Chorvátov. Vynášať súdy nad aktérmi občianskych vojen je vždy veľmi zložitá, lebo tu nie sú víťazov iba porazených na oboch stranách konfliktu a prvou aj poslednou obeťou obojstranného vraždenia býva pravda.

Keby generál odsúdený na dvadsať rokov väzenia nespáchal samovraždu, pravdepodobne by sa bol dostal na slobodu, lebo si už odsedel dve tretiny trestu. Lenže on odmietal aj ponúknuté dočasné prepustenie do domáceho väzenia v Chorvátsku medzi rokovaniami tribunálu a napokon, keď stratil aj poslednú možnosť presvedčiť súd o svojej nevine, volil demonštratívnu smrť. Chorvátsky premiér Andrej Plenkovič na narychlo zvolanej konferencii v Záhrebe označil rozsudok ICTY za morálne nespravodlivý a v parlamente jeho krajiny si utlil svojho hrdinu minútu ticha. Po námestiach bosnijských miest sa rozohoreli svečky. Slobodan Praljak sa stal legendou.

Trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu si svoju úlohu splnil a po dvadsiatich piatich rokoch končí svoju činnosť. Pre jeho rozhodovanie bolo príznačné, že súdil a odsúdil najmä jednu stranu občianskeho konfliktu. Rovnako Chorvátov ako Srbov. Zato oslobodil moslimského veliteľa polície, neskôr obávaného generála Nasera Oriča obvineného z vojnových zločinov páchaných na srbskom obyvateľstve, pre ktorého žiadala vtedajšia hlavná žalobkyňa Carla del Ponteová osemnásť rokov. O Oričovi je známe, že zabíjal na čele svojej jednotky Srbov, mužov, ženy aj deti v desiatkach dedín v okolí Srebrenice, ale pre nedostatok dôkazov ho Tribunál ICTY prepustil po troch rokoch väzenia na slobodu. Po skončení občianskej vojny ako zaslúžilý veterán potom dostal najvyššie vyznamenanie rad Zlatej falie Armády Republiky Bosna a Hercegovina. Medzinárodný tribunál pre bývalú Juhosláviu zanecháva po sebe veľmi neprijemnú pachut.

Ludovít ŠTEVKO

Historik Peter MULÍK o vzniku cirkevnej provincie na území Slovenska

Pilier garantujúci našu hranicu

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Na konci roka 1977 uzreli svetlo sveta dve pápežské konštitúcie, ktoré sa týkali Slovenska. Požiadali sme preto člena redakčnej rady matičného Historického zborníka, vedeckého časopisu o slovenských dejinách, a zároveň autora najnovšej štúdie o danej téme Dr. Petra MULÍKA o rozhovor. Popudom bol aj fakt, že k štúdiu priložil autorizované preklady oboch dokumentov a rozšíril tak možnosti ich poznania aj pre laickú verejnosť.

Prakticky až do konca sedemdesiatych rokov minulého storočia zasahovala na území Slovenska jurisdikčná kompetencia Ostrihomskej cirkevnej provincie...

Matičný historik, nositeľ Ceny Daniela Rapanta za rok 2017 PhDr. Peter MULÍK, PhD.

Ak si položíme otázku, o čo šlo a čo sa istým spôsobom završilo 30. decembra 1977, v prvom rade treba povedať: šlo o ustanovenie samostatnej cirkevnej provincie na území Slovenska. Cirkevná provincia je územne vymedzená vyššia jurisdikčná jednotka cirkevnej správy v rámci katolíckej cirkvi, ako aj v pravoslávnych a anglikánskych cirkvách. Označenie provincia je prevzaté z označenia územných celkov Rímskej ríše. Hranice provincií zvyčajne sledujú historické či súčasné politické hranice štátov. V prípade Slovenska, aj keď jeho hranice boli medzinárodno-právne vymedzené už v roku 1920, sa to stalo až v tomto pamätnej dátum, lebo dovtedy na naše územie stále formálne zasahovala stará ostrihomska a jágerska cirkevná provincia, hoci pastoračne už na naše územie nemala dosah.

• Vývoj k slovenskej cirkevnej provincii bol skutočne dlhý...

Prvé návrhy existovali už v 19. storočí (Ján Palárik). Podľa mňa k jeho zavŕšeniu prispelo viacero faktorov. Jedným z nich bolo úmrtie ostrihomskeho kardinála Jozsefa Mindszentyho (6. mája 1975), ktorý v exile svojimi konexiami brzdil rozdelenie ostrihomskej

cirkevnej provincie. Druhým bola Helsinská mierová konferencia (1973 – 1975), ktorá akceptovala aj politické hranice vo vnútri federatívnych štátov, a ako spomína vatikánsky štátny tajomník kardinál A. Casaroli, práve v Helsinkách nadviazal kontakt s ministrom zahraničných vecí ČSSR B. Chňoupkom. Tretím bola nepriama otázka na Slovensku podobne ako v roku 1968 je pre Slovákov primárna. V slovenskom historickom vedomí bola táto otázka naozaj citlivá. Veď na našom území v roku 880 za kráľa Svätopluka vznikla prvá slovenská cirkevná provincia v dejinách. V memoárovej literatúre, ale aj v odborných štúdiách sa stretávame často s tvrdením, že Gustáv Husák mal osobný záujem na vytvorení samostatnej slovenskej cirkevnej provincie. V rozhovore s predsedom slovenskej vlády P. Colotkom sa G. Husák o tomto probléme vyjadril, že „existujú tri piliere garantujúce maďarsko-slovenskú hranicu: Trianon, Gabčíkovo a totožnosť cirkevných a štátnych hraníc“. Z iného zdroja sa dozvedáme to isté s dodatkom, že Husák o Vatikáne

povedal, že sa rozhoduje pomaly, ale keď sa rozhodne, tak to platí nadhlo...

• Aký význam si obe konštitúcie uchovali dodnes? Ako ich vnímajú historici?

Z formálno-právneho hľadiska sú obe konštitúcie Qui divino a Praescritum sacrosancti štandardnými dokumentmi. Viackrát som upozornil na určitú terminologickú nezrovnalosť, keď žurnalista a historiograf hovorí o „slovenskej cirkevnej provincii“, hoci pápežské dokumenty taký výraz ani raz nepoužili. Svätá stolica v obnovených rokovaniach s ČSSR v septembri 1977 pokročila v definovaní samostatnej cirkevnej provincie na území Slovenska. Za jej sídlo navrhla arcidiecézu Trnava – Bratislava a dovtedajšieho apoštolského administrátora Júliusa Gábrisa navrhla povýšiť na arcibiskupa metropolitu. To vyvolalo nesúhlasné stanovisko československej strany. Predsedníctvo ÚV KSČ pod vedením G. Husáka 9. septembra 1977 sa vyjadrilo v tom zmysle, že spojenie Bratislavy a Trnavy nevidí ako vhodné, lebo „bola by tým daná široká možnosť operovať s pôsobením pojmu „hlava“ slovenskej katolíckej cirkvi v Bratislave. Konštruktéri českosloven-

skej cirkevnej politiky sa nazdávali, že najvhodnejším sídlom slovenskej cirkevnej provincie by bola Nitra, lebo bola aj historicky sídlom slovenského kresťanstva (biskupstvo už roku 880). Samotná Trnava sa však ako sídlo cirkevnej provincie a priori neodmietla. Vyhlásená bola teda nakoniec trnavská cirkevná provincia, ktorá zahŕňala celé územie Slovenska.

• Obe konštitúcie boli vo vtedajšom štáte zatajované.

Vyhlásenie trnavskej cirkevnej provincie sa oficiálne udialo až 6. júla 1978 v Trnave, pričom pápežský splnomocnenec pražský arcibiskup kardinál František Tomášek len veľmi stručne komentoval obidve pápežské buly, čo bolo úplne v súlade s oficiálnou štátnou politikou štátu, ktorá dokonca na tomto slávnostnom akte dopredu limitovala aj počet účastníkov. Na vyhlásení sa nezúčastnil nijaký popredný predstaviteľ Slovenskej socialistickej republiky. Len sekretariáty pre veci cirkevnej pri Urade predsedníctva vlády ČSSR a pri Ministerstve kultúry SSR, zastúpené svojimi riaditeľmi, prijali „politicko-organizačné opatrenia“, aby sa toto podujatie nedalo „zneužiť“ na posilnenie vplyvu politického klerikalizmu a katolicizmu“.

• Svoju úlohu zohral pri formovaní provincie aj vatikánsky diplomat arcibiskup John Bukovský – Ján Fukna, rodák z Cerovej...

Bol to práve John Bukovský, kto dal posledný impulz pražským vládnym centram na súhlas so zladením štátnych hraníc s cirkevnými, a tým aj so vznikom trnavskej cirkevnej provincie. V auguste a septembri 1977 strávil v ČSSR šesť týždňov, pričom sa pomerne voľne pohyboval po celom jej území. Okrem pastoračných návštev sa mu podarilo stretnúť s viacerými tajnými biskupmi, ktorým tmočil zákaz Svätej stolice naďalej svätiť ďalších biskupov a kňazov. Toto bola zrejme hlavná podmienka komunistického štátu na súhlas so zverejnením pápežských dokumentov, ktorá sa počas dvojstranných rokovaní stále objavuje, ale Bukovský ani Agostino Casaroli ju v memoároch takticky nepomínajú, veď by išlo istým spôsobom o zradu vlastných osobností, hoci tajní biskupi v Čechách sa skutočne dostali do kontroverzných až anomálnych pozícií. Škoda, že Ján Bukovský, ktorý bol pri všetkých týchto rokovaniach, vo svojich memoároch Spomienky spoločníka sa nevenoval rokovaniam o slovenskej cirkevnej provincii.

O ČOM JE REČ

Aj keď v predchádzajúcom čísle SNN 49 napísal Ján Čomaj rozsiahlu profilovú reportáž (Clementis – obeť svojho vlastného ideálu), žiada sa mi venovať Clementisovi ešte túto glosu. Celý môj tvorivý život je pre mňa Vladimír Clementis inšpiráciou, príkladom hrdinstva, často sa k nemu vraciam a premýšľam o tragédii, ktorej obeťou sa na začiatku krutých päťdesiatych rokov stal aj on. Priznávam sa, že som bol ovplyvnený nadšením Drahoš Machalu, ktorý navštívil Lidu (Háďičku) Clementisovú. Rozprával nám (a aj napísal o tom v prílohe Nového slova, Neděľa), že Háďička bola presvedčená, že Clementis stále žije... „To mu predsa súdruhovia nemohli urobiť!“ Pri každom zvuku lietadla, čo jej letelo nad hlavou, zodvihla hlavu a vysvetľovala, ako vpravil Drahoš, že to sa jej „drahý Vlado vracia domov a budú oslavovať narodeniny“. Uvedomme si tú obľudnosť doby: Clementis 20. septembra 1952 strávil vo väzení svoju päťdesiatku a o dva mesiace skončil na šibenici... Ale milovaná žena rok čo rok stále pripravovala oslavu jeho narodenín... Ako mu to napísala v gratulačnom liste: „Tak teda predovšetkým, predsa len

ku tej Tvojej mladej päťdesiatke, prijmi od nás všetkých najúprimnejšie prianie dobrého zdravia, mnoho šťastia a aby sa už skoro všetky Tvoje túžby a želania splnili, aby si sa nám skoro domov vrátil!“ Tento motív stal sa pre mňa kľúčovým na napísanie diva-

Clementisa zabili intrigy

Peter ŠTRELINGER

delnej hry Háďička. Žiaľ, jej uvedenie na javisku sa v roku 1987 nepodarilo. Clementis ani na sklonku už zhasínajúcej normalizácie a komunistickej moci, hoci ho rehabilitovali a vyhlásili za Hrdinu republiky, nebol pre súdruhov z ÚV príliš príjemná téma. Na Bratislavskom hrade v Hudobnej sieni pripravil Zväz slovenských spisovateľov spomienkovú slávnosť, na ktorej sa zúčastnilo asi pol stovky vybraných členov spisovateľského zväzu, v prvom rade sedeli Šalgovič a Pezlár. A čuduj sa svete – pri čítaní posledných Clementisových listov pred popravou sa Viliam Šalgovič rozplakal... Asi ho hrýzlo svedomie, že sa tiež ako spravodajský dôstojník ŠtB

a NKVD podieľal na nezákonnostiach. Aj keď najväčším vinníkom a strojom likvidácie Clementisa bol pravdepodobne Viliam Široký. To on označil Clementisa ako vodcu slovenského buržoázneho nacionalizmu. Prítom sa Široký vydával za najlepšieho Clemen-

kolená a prosil ju o odpustenie s plačom: „Čo som to len tomu Vladovi urobil?!“

Ak už píšeme o intrigách, ktoré doviedli Clementisa na popravisko, nemožno vynechať maďarského premiéra Mátyása Rákosiho. V Maďarsku sa v druhej polovici roka 1949 konal veľký proces proti bývalému ministrovi zahraničia Lászlovi Rajkovi, ten bol obvinený ako titoista, zradca a špión a 15. októbra 1949 popravený. Rákosi poslal Gottwaldovi list, že pri procese boli odhalení „nepriatelia“, ktorí prenikli do KSČ, a pripojil zoznam „špiónov“, kde na prvom mieste figuruje práve Clementis. Tento list dal na vedomie aj Stalinovi. A kým Clementis pôsobil ako minister zahraničných vecí na Valnom zhromaždení OSN v New Yorku, do Prahy prichádzajú sovietski poradcovia Lichačov a Makarov, aby odhalili protištátne centrum. Clementisa v USA upozorňujú viacerí, že mu doma hrozí nebezpečenstvo a smrť. Ubezpečený Gottwaldom, že sa mu ani vlások neskriví na hlavu, vracia sa v polovici decembra 1949 domov. No 14. marca 1950 (na deň vyhlásenia Slovenského štátu) Clementisa odvolali z funkcie ministra zahraničných vecí. Začalo sa preň ponižujúce obdobie procesu, konci ktorého čakala potupná smrť...

Niž nové pod slnkom – dejiny, ako takmer vždy, píšú víťazi Haagske finále procesu s Mladičom

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet, CNN

Vynesením rozsudku nad generálplukovníkom Vojska Republiky srbskej Ratkom Mladičom sa symbolicky ukončila jedna etapa histórie západného Balkánu. Doživotným trestom – zatiaľ neprávoplatným, lebo sa čaká odvolanie obhajoby – pre symbol srbského boja za prežitie srbského živlu v Bosne a Hercegovine zavŕšil Medzinárodný trestný tribunál v Haagu (ICTY) svoju politickú úlohu. Nebol to súd nad jednotlivcami, ako zvykne počúvať, rozsudky nad vojenskými a politickými predstaviteľmi srbského národa totiž kriminalizujú srbské politické hnutie deväťdesiatych rokov 20. storočia en bloc.

Nemá zmysel opätovne poukazyvať na zaujatost' súdu, ktorý svojimi rozsudkami kvantitatívne i kvalitatívne zameral svoju činnosť v maximálnej miere len proti jednej zúčastnenej strane konfliktu v úsilí dokázať jej zodpovednosť za rozpúťanie vojny. Tribunál svoju podstatu demaskoval sám.

■ MOZAIKA ZAUJATOSTI

Veľa vyplávalo na povrch aj vďaka brilantnej obrane víťaza nad Haagom Vojislava Šešelja, ktorý odhalil praktiky súdu v angažovaní falošných svedkov, ktorí vypovedali v jeho prípade. Šešelj ich jedného po druhom usvedčil z klamstva. Hodnotu rozsudku Mladičovi devalvoval samotný tribunál, veď aká tu reč o medzinárodnej spravodlivosti, keď ten istý súd oslobodil generála Ante Gotovinu, Markača či obyčajných banditov typu Ramusha Haradinaja, alebo Nasera Oriča. Jednoducho nijaké prekvapenie sa neudialo, rozsudok nad Mladičom plne zapadá do mozaiky a logiky vývoja. Porazená strana konfliktu bola politickým tribunálom, zosnovaným víťazmi (NATO a najmä USA), odsúdená. Srbi boli definitívne zapísaní do dejín, ktoré píšú víťazi, ako najväčší vinníci konfliktu v Juhoslávii a boli podľa tejto logiky plnoprávne potrestaní. Tým sa automaticky aj všetky zločiny proti Srbom zmietli zo stola vrátane dvoch vojenských intervencií či agresii NATO proti bosnianskym Srbom v roku 1995 a Srbsku v roku 1999!

Principiálnosť „medzinárodného spoločenstva“ (rozumnej USA a EÚ) v postojoch voči Srbom a rozpadu Juho-

slávie môžeme ilustrovať na aktuálnom príklade Katalánska. Ako by asi vyzeral vývoj v Španielsku, ak by západné veľmoci na čele s USA verejne podporili, resp. dopredu avizovali podporu katalánskemu vedeniu v jeho úsilí o vyhlásenie nezávislosti? Ako by reagoval Madrid v zúfalej

tak, ako podporil Madrid v jeho pacifikácii katalánskeho separatizmu? Dve veľmi podobné situácie a dva odlišné prístupy toho istého „medzinárodného spoločenstva“. Toľko na margu západnej spravodlivosti prezentovanej Haagom.

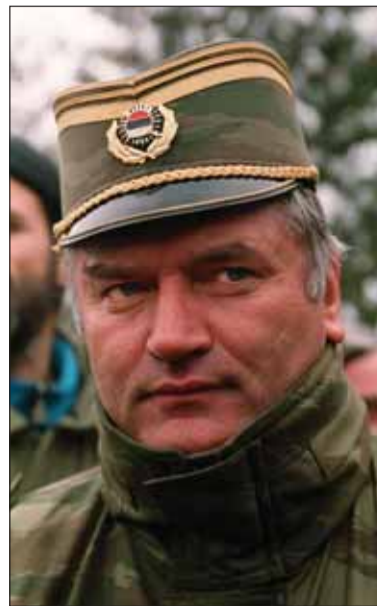

Generálplukovník Ratko MLADIČ v čase, keď velil srbským vojskám.

snahe o udržanie územnej celistvosti? Koho by v tomto prípade čakali obžaloby pred trestnými tribunálmi? Koho by častoval západný mediálne-propagandistický mainstream a jeho lokálne filiálky v satelitných štátoch (mediálnym aj na Slovensku) prívlastkami ako mäsiar, vrah, diktátor atď.? A kto by bol v skutočnosti najviac zodpovedný za takýto vývoj? Na druhej strane, ako by vyzeral vývoj v Juhoslávii, ak by Západ podporil Belehrad

■ ZASLEPENOSŤ VÍŤAZOV

V jednom je však videnie víťazov krátkozraké – ako nás dejiny učia, dôsledky a dedičstvo žiadneho víťazstva netrvajú večne. Ich obdobie trvanlivosti je obmedzené časom životnosti samotného víťaza a pád jednej éry zvykne nasledovať aj koniec výkladu dejín, ktorý hegemon tejto éry kodifikoval ako jediný pripustný. S revíziou výkladu dejín dochádza aj k revízií dobre poplat-

Ratko MLADIČ dostal doživotný trest.

ných súdnych rozhodnutí. Spomeňme si len, ako to dopadlo s komunistickým režimom alebo ak zjdeme ďalej do histórie, bližšie však k našej téme, pripomeňme situáciu z roku 1916, keď sa Rakúsko-Uhorsko cítilo víťazom nad Srbskom. V porazenom Srbsku zaviedli okupačnú správu, súdili a vešali, koho im napadlo. Už o dva roky na to však Srbsko stálo medzi víťazmi vojny a porazená podunajská monarchia sa vafala v prachu rozdupaná čizmami víťazov.

Nie je zámerom tohto článku rozoberať to, čo už rozoberali všetky možné médiá, ani vyvracať niečo či niečo zastávať. Nič sa nedá zmeniť na tom, že veliteľ hlavného štábu porazeného vojska generálplukovník Mladič bol odsúdený. Nič nemožno zmeniť na tom, že počas vojny v Bosne boli spáchané vojnové zločiny, medzi nimi aj zločin v Srebrenici, kde Srbi v odvete za Oričove vyvražďovali v oblasti Podrinia vystrielali zajatých moslimských mužov a chlapcov. Jediné, čo je sporné, je kvalifikácia vojnového zločinu v Srebrenici, účelovo označenie za genocídu, a počet obetí, resp. objektívne stanovenie, koľko obetí padlo v boji v úsilí o prerazenie srbského obkľúčenia a koľko bolo skutočne obetí zločinných poprav zajatcov. Jedno je isté, Ratko Mladič

ako najvyšší veliteľ – veliteľ hlavného štábu – nesie formálnu zodpovednosť za pôsobenie svojich vojsk, rovnako ako Ante Gotovina, ktorého však tribunál oslobodil. Priamu zodpovednosť v podobe priameho či materiálneho dôkazu, potvrdzujúceho existenciu rozkazov Ratka Mladiča vyvražďovať bosnianských moslimov, súd nikdy nepredložil.

■ POSUN K OBJEKTIVIZÁCIÍ

Chceli by sme poukázať na iné v slovensko-jazyčných médiách nespomínané aspekty súdneho rozhodnutia. Uviedol ich v relácii srbskej súkromnej televízie TV Pink už spomínaný Vojislav Šešelj, ktorý vyzdvihol skutočnosť, že tak proces proti Radovanovi Karadžičovi, ako aj Ratkovi Mladičovi sa pre ich skrývanie uskutočnil až so značným odstupom času. Tento odstup v mnohých prípadoch nahral obrane, ktorá mala oveľa viac možností získať dôkazy na prospech obvinených, čím sa podarilo vyvrátiť aspoň časť obžaloby. To by však podľa neho v deväťdesiatych rokoch nebolo možné. Túto tézu doplnil Karadžičov advokát Goran Petronijević, ktorý v relácii srbskej súkromnej televízie TV Happy povedal, že obrane sa v oboch prípadoch dokopy podarilo dokázať nepravdivosť päťdesiatich percent antisrbskej propagandy, ktorá pripísala Srbom všetky možné zločiny. Spomenul pritom prípady od známeho útoku na sarajevskú tržnicu Markale, pripisovaného Srbom, lenže realizovaného moslimami, až po zrušenie obvinenia z genocídy v ďalších bosnianských obciach (v Karadžičovom prípade v ôsmich, v Mladičovom už len šiestich). Ako následne dodal V. Šešelj najväčším úspechom je, že vďaka obhajobe musel Haag totálne odstúpiť od pôvodnej propagandistickej šablóny, podľa ktorej vedúci predstavitelia Srbska i bosnianských Srbov plánovali vytvorenie veľkého Srbska prostredníctvom plošnej genocídy bosnianskych moslimov. Jediné, čo ostalo z tohto obvinenia, je prípad „lokálnej genocídy“ v prípade Srebrenice. A to je vzhľadom na okolnosti a charakter haagskeho tribunálu pomerne slubný posun smerom k postupnej objektivizácii interpretácie vojny v Juhoslávii.

České firmy si Zemanovým prostredníctvom otvárajú ruský trh Vieme, čo od Rusov vlastne (ne)chceme?

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet; zdroj: czechfreepress

Dvaja vrcholní stredoeurópski ústavní činitelia – jeden Čech, druhý Slovák – sa výrazne pričínili o to, že v Česku i na Slovensku sa synchronne začala neprípravovaná, doteraz však nevidané intenzívna verejná debata o Ruskej federácii a o potrebe našich vzťahov s ňou. Prelomový prejav predsedu slovenského parlamentu Andreja Danka (SNS) v ruskej Dume a rokovanie českého prezidenta Miloša Zemana, známeho kritikou sankcií proti Rusku, s prezidentom Vladimírom Putinom presiahli svojím významom všetko, čo sa v tejto oblasti v ostatných rokoch odohralo. Najmä však podčiarkli rôznorodosť verejnej diskusie o Rusku.

A urobili tak v čase, keď dokonca hlavný televízny kanál ruskej televízie v programe ťažkej propagandistickej váhy Vladimíra Solovjova debatuje o rozdelení ruskej spoločnosti, pokiaľ ide o ruskú politiku či otázku preceňovania závažného dosahu európskych sankcií na pomery v Ruskej federácii.

■ EFEKT NÁVŠTEV

Práve skutočnosť, že sa viac diskutuje o Rusku, je pozoruhodným akoby „vedľajším“ efektom pôsobenia prejavov tak A. Danka, ako aj M. Zemana – prišli totiž v čase vrcholiaceho nástupu vyjasňovania vzťahov k Rusku vo verejnej komunikácii. A zároveň v čase, keď programy Európskej únie vyzvali aj na Slovensku na formovanie návrhov verejnosti, ako pôsobiť proti dezinformačným správam a kampaniam osobitne proruských a ruských masovokomunikačných prostriedkov. Prišli v čase, keď štáty Európskej únie a diplomacia EÚ už opustili termín o strategickom partnerstve s Ruskom, prijatý za čias výpredajcu Ruská prezidenta Jelcina, ale ešte oficiálne nikto neprijal termín terajšej šéfy britskej vlády Mayovej o Rusku ako nepriateľskom štáte. Sme na

hrane. Sme na hranici, ktorú sa zdráhame prekročiť, ale propaganda a nástroje prijaté najprv na pôde Severoatlantickej aliancie NATO a teraz už aj Európskej únie nás k novému pojmu tlačia.

■ OBCHÁDZANÉ FAKTY

Už sa nedbá ani na fakty. Predseda najsilnejšej opozičnej strany a europoslanc hovorí v najpočúvanejšej verejnej diskusii RTVS o Rusku ako o krajine, ktorá nás pred pár desaťročiami okupovala. Hovorí sa o ruských vojskách a ruských tankoch. Nie je to jediný prípad, keď sa stotožňuje Rusko a Rusi s tým, čo urobil ZSSR a soviety – a veď tí predsa nesú zodpovednosť za rok 1968. Týmto sa najmä u mladších ročníkov stiera rozdiel a zakrýva dejinný fakt. Bola by to šokujúca nevedomosť europoslanc, že nevie, aký je rozdiel medzi zaniknutým ZSSR a dnešnou Ruskou federáciou. Pravda, bol by to šok, keby to nebola zrejme súčasť politickej protiruskej nevyberavej kampane. Pozrime sa však na iného návštevníka Ruska, pozrime sa na to, ako hovoril nemecký prezident Frank-Walter Steinmeier po nedávnej návšteve Ruska a stretnutí s presiden-

tom Vladimírom Putinom? Vyzval na obnovenie dialógu v úsilí zlepšiť dvostranné vzťahy, z ktorých stavu nemôže byť Nemecko šťastné. Bola to prvá návšteva nemeckého prezidenta v Ruskej federácii za posledných sedem rokov. Nemecký štátnik počas nej nielenže vyzdvihoval potrebu prekonať odcudzenie, ktoré ovládlo vzťahy medzi oboma štátmi – Nemeckom a Ruskom, ale jeho hlavným cieľom bolo zistiť, či je Rusko „prípravené obnoviť dôveru k Západu“.

V takejto atmosfére, keď sa „hrá“ o obnovu dôvery Ruska k Západu, je najmä nevyhnutné propagandistické odzbrojenie v politike, diplomacii a médiách. A práve to urobili český prezident a slovenský predseda parlamentu. Prekonávanie odcudzenia s Ruskom nám názorne ukazujú výsledky cesty prezidenta Miloša Zemana v Rusku a jeho rokovania s prezidentom Putinom. Možno sa len stotožniť s českým politológom a členom dozornej rady českej obdoby Ústavu pamäti národa, ktorý o tom povedal: „Zeman nie je bábka! Má svoju politickú stratégiu!“ Treba počkať na to, ako sa z ohlasovaných miliardových zmlúv stane realita vzájomného česko-ruského

Český prezident Miloš ZEMAN na rozdiel od toho slovenského nevidí v Putinovi a Rusku nepriateľa...

obchodu. Kto však pozná záujmy a pôsobenie českých firiem na ruskom trhu, vie, že využijú doslova každú príležitosť, aby si otvorili dvere komerčných možností dokorán. Priebeh Zemanovej návštevy, ako aj škandál, ku ktorému došlo v pološtátnej armádnej televízii Zvezda, na čo Zeman poriadne ako prvý český štátnik v Moskve „buchol do stola“, len ukázal, že politika a zručná diplomacia nemusia obchodovať so svojimi zásadami, aby vytvorili dobré dvostranné vzťahy. Teda v podstate to, čo prelomovo ukázal aj predseda parlamentu Andrej Danko.

■ PAMIATKA LEGIONÁROV

Z hľadiska skutočnej pátracej žurnalistiky treba poukázať na všetko, čo vlastne viedlo k dnešnej situácii vo vzťahoch a ako sa pripravili sankcie voči Rusku ako súčasť spravodajsky rafinovane pripraveného politického a vojenského vytvárania nových hraníc v Európe, resp. opakovania historicky už stroskotaných snáh o európsko-ruskú hranicu.

Pri každej úvahu na tému cesta a rokovania prezidenta Zemana a čo

my na Slovensku, nemožno vynechať otázku dôsledného českého úsilia o pripomenutie pamiatky čs. légii. Tentoraz si prezident Zeman uctil pamiatku našich štyristo legionárov padlých na Urale na Michajlovskom cintoríne v Jekaterinburgu. Ich pamätník je tam len od roku 2008! Nebol by to prezident Zeman, aby to neurobil pamätným, dômyselným vyhlásením, že chýbali len dva týždne a čs. légie by obsadili Jekaterinburg, teda len dva týždne delili cársku rodinu od oslobodenia. Potom by bolo, povedal o. i. Zeman, „dosť možné, že by dejiny pokračovali inak“. Jedným z argumentov, prečo bolševici spanikárili a hanebne vyvražďili celú cársku rodinu, dnes ruskými pravoslávimi blahorečenú a slávnostne pochovanú v petrohradskej katedrále, bolo práve tvrdenie, že sa v júli 1918 blížili čs. légie. Bola to od prezidenta Zemana dôstojná, hrdá a prezieravá – nie všade sú totiž v Rusku prelomené řady, aby miestne orgány súhlasili s obnovou cintorínov legionárov a nestarajú sa ani o ich jestvujúce pohrebiská.

NA MARGO

V januári bude mať v Bratislave premiéru opera Nikolaja Andrejeviča Rimského-Korsakova Sadko. Hlavný hrdina je v slovenskej mytológii bájny bohatier. Pochádzal z Novgorodu a hrával na svadobných hosťinách na husliach. Keď mu odmietli platiť, ostal na mizine. Smutný sediac na brehu rieky hral a vtom sa mu zjavil boh mora. Pozval ho hrať v jeho paláci, že sa mu dobre odmení. Len čo prišiel na jeho návrh, ocitol sa na dne mora. Ako slúbil, zabával spoločnosť svojou hrou, a aj keď už veľmi nevládal, nedovolili mu prestať. Bielovlasý stárec mu poradil, ako sa zachrániť.

Bezbrehá dekadencia

Musel roztrhnúť struny na svojich husliach a vybrať si za ženu poslednú z ponúkaných dcér boha mora. Počas svadobnej noci sa jej nesmel ani dotknúť. Lenže nechtiac sa jej nohou dotkol a vtom sa ocitol na brehu rieky s chromou nohou. Vedľa neho však ležalo vreco zlata a až do smrti si užíval ako pán...

Slovenské národné divadlo však majstrovské dielo ruského romantika Nikolaja Rimského-Korsakova predstavuje v novom inscenačnom tvare. Uvádza ho ako príbeh hudobníka Sadka, ktorý chce podniknúť ostatných na únik z izolácie, z uzavretého prostredia domoviny a na objavovanie nových svetov. Dcéra morského vládkara krásna Volchovna, unesená jeho hudbou, mu pomáha uskutočniť jeho vizionárske myšlienky. Stredoveké byliny a eposy o titulnom hrdinovi sa z opery vytrhli. Aby nikto nezostal na pochybnostiach o invenčných schopnostiach súčasných tvorcov, novému posolstvu opery sa prispôsobuje najmä scéna, na ktorej nechýba zobrazený mužský pohľadný úd. Inscenácia Korsakovovho diela je spoločnou produkciou Opery SND a Flámskej opery v Antverpách a Gente. Ako režisér sa po prvý raz v Bratislave predstaví americký tvorca Daniel Kramer.

Sólistu opery SND Ivana Ožvátu do novo pripravovanej opery Sadko obsadili len nedávno. O svojich pocitoch z nej pre náš týždenník povedal: „Oboznámil som sa s réžiou a javiskovou výtvornou stránkou tohto operného titulu, ktorý vedenie opery SND kompletne prevzalo zo zahraničia. Žiaľ, stvárnenie tohto nádherného rozprávkového príbehu a skvelej hudby Korsakova sa mi nepáči, ba som pobúrený, že to nebude klasické režijné spracovanie. Viacerí sme doslova rozčarovani nad ponúkanou inscenáciou a sme presvedčení, že bude i publikum a určite to dá najavo. Obávam sa tiež reakcií Rusov, žijúcich a pôsobiach na Slovensku, ako prijímajú ich nádhernú operu takto „znetvorenú“. Ale možno sa mylím a všetci, alebo aspoň niektorí, budú nadšení...?“

Na Západe sa dlhodobo prejavuje neúcta k tradícii. Ukrižovaná krava vo francúzskom katolíckom kostole je výkričníkom zbabelosti európskej civilizácie. Otázne je, či by sme mali vo všetkom hľadať vzory práve tam.

Eva ZELENAYOVÁ

Sólista opery Slovenského národného divadla Ivan OŽVÁT bez servítky
Niet chúlостivých tém, ľudia sú nedotkliví

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív I. O.

Je častým hosťom na podujatiach, ktoré nevysiela televízia Markíza v Smotánke. Sú to najmä stretnutia s významnými historikmi, literármi, umelcami i politikmi. Dokonca na niektorých svojím spevom aj participuje. Medzi umelcami, ale aj v spoločnosti sa toho veľa zmenilo odvtedy, keď na námestí SNP zaznelo: Utvorte koridor! Sólista opery SND Ivan OŽVÁT prvýkrát pohostinne vystupoval v Slovenskom národnom divadle v roku 1980 a dodnes je sólistom na našej prvej opernej scéne. Účinkoval takmer vo všetkých európskych krajinách i v zámorí na rôznych operných a operetných medzinárodných festivaloch a turné. Rodák z Trnavy prežil detstvo v Banskej Bystrici. A rád poskytol rozhovor nášmu týždenníku aj o pálčivejších spoločenských témach.

• Vyše tridsať rokov účinkovania v Slovenskom národnom divadle vás oprávňuje hodnotiť. Myslíte si, že je naša prvá scéna národná?

Položili ste mi ťažkú otázku. Nie som dramaturg ani režisér, čo sú dve veľmi dôležité divadelné funkcie, ktoré viac-menej určujú smerovanie divadla. Dramaturgia výberom titulov a režiséri spôsobom ponímania inscenácie. No a z toho vyplýva, že vedenie SND sa dlhodobo usiluje ísť v intenciách dramaturgickej objavivosti, to znamená, že sa na scéne striedajú veľké svetové tituly s komornými aj so slovenskými. Nemôžem teda povedať, žeby sme slovenský repertoár dávali do úzadia. Alebo, nežajbože, žeby sme ho vedome potierali. Ale pravda je, že Verdi či Puccini sú hudobne a zvukovo lákavejšie než slovenské tituly Krútnava, Detvan alebo Jánošík. Ale raz za čas sa v repertoári národného divadla objavujú aj Suchoň či Cikker. A keby som mal odpovedať na otázku, či sme národní, povedal by som, že divadlo zrejme áno, ale mám pocit, akoby sa do umeleckých súborov SND prijímali ľudia, ktorí možno spĺňajú umelecké kritériá, ale otázne je, či si ctia názov budovy a inštitúciu, do ktorej prišli pracovať. Lebo ak ide o nejaké významné podujatia späť s národom, mladí umelci neinklinujú k tomu, aby prejavili záujem spontánne vystúpiť. Zvyčajne sa stretávame stará partia – Eva Kristinová, Juraj Sarvaš, Jožko Šimonovič, Dušan Jamrích a iní. Generácia spevákov ako Ondrej Malachovský sa, žiaľ, už vytrhla. Myslím si, že pre ľudí z národného divadla by malo byť čťou pracovať v SND, veď sa zbytočne nehovorí, že je výkladnou skriňou národa. No malo by byť nielen po umeleckej stránke, ale aj citovo.

• Čo to podľa vás znamená?

Keď sú akcie, človek nemôže mať stále natrčenú ruku – daj peniaze. Aj keď ide o veľké významné výročia organizované úradom vlády, rezortom kultúry alebo Maticou slovenskou. Takže tu niekde je tá odpoveď. Nevravím, že vedenie divadla má brať len zanietených Slovákov a národovcov. Ale pociťujem, že sa z mladej generácie umelcov tieto hodnoty vytrácajú.

• Na divadelných doskách sa stretávame s novým fenoménom: nahotou, vulgarizmami a inými akože modernizačnými vsuvkami. Ako to vnímate?

Veľmi ťažko to znášam. Nepatrím do generácie osemdesiatnikov, ale tiež už nie som žiadny sopliak. Nejdem sa odvolávať na názory iných kolegov, ktorí by iste so mnou súhlasili, že žijeme také zvláštne časy. Sme svedkami toho, že zväčša angažujeme režisérov zvonka. Nevie, či čakajú reciprocitu, no preto sa nám stáva, že ich vplyv pri nových hrách je veľmi silný, ba priam dominantný. Stáva sa, že aj klasické diela obrátia hore nohami. A my sa nedokážeme brániť, v divadle sme postavení doslova pred nelogické, ba až stupidné veci. Pamätám si debaku inscenácie Supermarket, ktorej dej sa odohráva na predmestí Bratislavy. Slovník à la dáma s kabelkou, s vysokými opätkami, bez nohavičiek a s krátkou sukničkou... Návštevníci predstavenia boli pobúrení, ozval sa piskot, buchot, rozčúlenie. Samotní diváci odmietajú takéto kontroverzné inscenácie na prvej slovenskej národnej scéne. Nemusíme ísť ďaleko. Spomeňme si na Divadlo tanca v mojom meste Banskej Bystrici, kde sa celý tanečný súbor predvádzal v plnej nahote. Či sme vzdelaní, alebo nevzde-

laní, oko diváka sa viac sústreďuje na to, kto je ako zarastený medzi nohami, prípadne aké prirodzenie sa mu tam hom-

Ivan OŽVÁT v sólovom parte v opere Eugen Onegin na scéne SND.

pá. No jestvujú kritici, ktorí vedia obhájiť každú zvrátenosť ako novátorstvo. Lenže mne to prekáža.

• Ocitli ste sa v situácii, že ste mali hrať v niečom, čo sa vám protivilo?

Odpoviem otázkou: Ako sa majú brániť umelci, ktorým povedia: Si tu zamestnaný, rob? Spomínam si, keď na krátky čas prišla do SND ako riaditeľka opery svetoznáma operná diva Gabriela Beňačková a aká bola pobúrená, keď zistila, ako spotvorili Dvořákovu Rusalku. Dokonca ju našťudoval známy český režisér, ktorý ju, žiaľ, umiestnil na smetisko. Na javisku sa považovali plastové fľaše, pneumatiky a podobné haraburdie. Ibaže divák očakáva od tejto opery krásny, rozprávkový svet... Beňačková, ktorá s touto operou prešla celú zemeľu a zožala s ňou obrovský úspech, nemohla uveriť vlastným očiam a operu stiahla. Čiže zasiahla ako šéfka. A to sa týka aj nie celkom vydareného Trubadúra, ktorého dej sa odohráva v garážovom petržalskom podsvetí, ale aj iných inscenácií. Tým sólisti prichádzajú o krásne spevácke kreácie...

• Z umenia sa v súčasnosti akoby stávala slúžka pre politickú propagandu. Videli sme to v divadelnom predstavení Natálka, vo filme Únos a najnovšie vo filme Mečiar. Hercom neprekáža, že sú zneužívaní? Stalo sa vám, že ste prijali úlohu, s ktorou ste neboli stotožnení?

Áno, stalo sa mi. Ale treba povedať, že umelec požíva patričnú úctu aj preto, že sa vie popasať s akoukoľvek charakterovou postavou. Skôr sa neviem stotožniť s režisérskym vedením tej postavy. To je problém. Teda nie spevácka či hudobná náročnosť, to nemôžu inscenátori zmeniť, aj keď súčasní režiséri by pomaličky zmenili už aj hudbu. Ale kostým, scénu, obdobie len tak tresnú – preniesť, premiestniť aj sto rokov do súčasnosti, lebo to je in. Tlačia nás do toho konkrétnejšie. Nevravím, že mladá generácia je nešikovná, ale ako keby silou-mocou chcela byť exhibicionistická. Predviesť sa niečím. Je otázne, či to iné je aj kvalitné a či zodpovedá príbehu, danému obdobiu. Chudáci geniálni skladatelia i libretisti, ktorí sú už pod zemou a nemôžu sa brániť. Toto je problém. A čo sa týka filmov ako Únos či Mečiar..., niekedy sa

nad tým zamýšľam a musím povedať, že sa nedá v nich nevidieť politická objednávka. Útok na symboly štátu,

Sólista opery SND Ivan OŽVÁT sa netají tým, že sa mu mnohé na prvej scéne nepozdávajú.

Veď pri vzniku druhej Slovenskej republiky nebol len Mečiar, ale aj iní múdri ľudia. Preto o nich máme prísť?

• Umelci viac ako iné profesie prejavujú nostalgiu za spoločným štátom Čechov a Slovákov. Myslia to úprimne alebo ide len o väčší priestor na zárobok?

Osobne poznám veľa slovenských umelcov, povedzme činohercov, ktorí často nielen dabujú, ale aj hrajú alebo sú pozývaní do spoločných filmových projektov a veľmi si to pochvaľujú. Na jednej strane je tam priestor na reciprocitu, ale som presvedčený, že to robia najmä preto, aby sem prišli nové myšlienky, nové režijné pohľady, lebo práca s iným režisérom, neslovenským, posúva aj interpreta dopredu. To by vedeli činoherci oveľa krajšie povedať, ako ich spolupráca s niektorými významnými, nakoniec aj s mladými režisérmi posunula, obohatila. Aj ja rád chodím vystupovať do Prahy a na Moravu...

• Onedlho si pripomenieme dvadsiate piate výročie vzniku Slovenskej republiky. Ako ste túto skutočnosť prijali?

Truška sa vo mne bili dva pocity. Hrdosť, že máme svoj štát, tak to dokážeme, Slováci. Ale pociťoval som aj strach a obavu. Veď istý predseda slovenskej vlády hovoril o tom, aké to bude zlé. Že slovenská koruna voči českej bude jedna ku trom. Chtiac-nechtiac aj vo mne ako umelcovi to vyvolávalo pochybnosti: zvládneme to? Vtedajšia garnitúra to zobrala na seba a v krátkom čase musela vybudovať všetky inštitúcie na fungovanie štátu. Je pre mňa veľmi zaujímavé, keď počujem od jedného z hlavných tvorcov Slovenskej republiky, čo všetko sa za tým skrývalo. Od štátnych symbolov cez banku, menu, obranu, diplomaciu – nič sme nemali pripravené. A zvládli sme to.

• Nečudo, veď správy spoza rieky Moravy predpovedali, že o tri mesiace prídeme po kolenách prosieť Prahu, aby nás zobrala späť. Pamätáte sa?

Iste, veď sme počúvali: pozor, Slováci, no skúste si to! Myslím si, že my Slováci sme mali obrovské šťastie, že v tom čase viedol zápas za Slovákov práve Vladimír Mečiar. A je zaujímavé, že tí, ktorí boli pri kolíske štátnosti, sú teraz po dvadsiatich piatich rokoch nielenže nedocenení, ale priam znevažovaní. Mám obavy, že i dnes to tak trochu v národe vrie. Ľudia sú nespokojní, bojí sa, aby nedošlo k nejakej zrážke. Lebo jestvujú veľké sociálne rozdiely. Je predsa nemysliteľné, aby naši dôchodcovia po štyridsiatich rokoch driny mali aj po valorizácii tristo či štyristo, alebo päťsto eur a štát má podporovať imigrantov! To je výsmech. Takže na jednej strane budme radi, že máme Slovenskú republiku, ale nezabudnime, kto a čo pre ňu a pre jej obyvateľov vykonal. Kto z úzadia šteká, kto zruinoval naše strojárstvo, poľnohospodárstvo a ďalšie odvetvia... A dnes sa chytáme za hlavu, že pomaly nemáme vlastné maslo, vajcia, mlieko. Poľnohospodárstvo je totálne na kolenách. Mečiar pred dvadsiatimi piatimi rokmi nabádal: Kupte si slovenské výrobky, dajte prácu domácim výrobcam. Vysmiali ho a dnes sa s pokorou vraciame k týmto heslám.

Viacerí župani použili arzenál megalomanských sľubov – je čas ich plniť!

Falošný odkaz bitky o kraje

Milan KENDA – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Pohotových analýz výsledkov volieb do samosprávnych krajov bolo v printových i elektronických médiách dostatočné množstvo, takže čitateľ asi začne predpokladať, že sa tu zapodievam zbytočnou nadprácou. Ale ja sa tu budem trúfalo zaoberať niektorými psycho-sociologickými aspektmi a najmä diaľkovými dôsledkami týchto domotaných volieb s prekvapujúcimi zmenami. Kuvici, opoziční megalomani a karieristickí nedočkavci predčasne triumfujú a maľujú pochmúrne obrazy postupného a vraj zákonitého odumierania strany SMER-SD.

Nič horšie by nás chudobnú väčšinu nemohlo postihnúť, než by bolo oslabovanie sociálnej demokracie. Pravda, pri súčasnom, chamtivo rozbesnenom, ako svrab zahniezenom a bez akejkoľvek európskej socialistickej štátnej opontúry rozbehnutom baskervillskom kapitalizme nedokáže nijaká súčasná sociálna demokracia vrátna našej nastoliť zlepšený švédsky socializmus. Môže nanajvýš postupovať pomocou série čiastkových, zbytočne vysmievaných kozmetických úprav či úľav. Na tento fakt náš volič akosi zabúda, ba mám obavy, že si to neraz vôbec neuvedomuje.

■ PANDÉMIA NEVĎAKU

Vo voľbách nových županov je viditeľný určitý odklon tunajších voličov od strany SMER-SD a jej predsedu. Časť voličov ako keby neverila reálnym výsledkom starožupanov a preceňovala sľuby novožupanov. Zrejme k tomu významne prispeli mladí prvovoliči. Nasvedčuje tomu aj zverbovanie omladiny do tzv. protestných pochodov proti korupcii, mládeže zmanipulovanej opozičiou a jej masmediálnymi prísluhočmi. Je to vlastne kuriozita: V týchto pochodoch chcú postpubertiaci dirigovať našu vládu! Keď sa Hitlerovi začala rúcať Veľkonemecká ríša, tiež povolal do boja postpubertiakov. Nuž, nevďak svetom vládnem, a Slovenskom priam lomcuje. Český prezident, ostrovitipný a rozhladený Miloš Zeman prirovnal Roberta Fica k britskému premiérovi Winstonovi Churchillovi. Analógia začína naberať ešte ostrejšie kontúry: Aj Churchillovi, vytrvalému organizátorovi britského protinacistického odboja,

sa domáci ostrovní voliči napokon „odvďačili“ odmietaním v povojnových voľbách!

Čudné protestné výsledky týchto volieb sa pripisujú aj nespokojnosti voličov so stavom a s výsledkami nášho školstva. Medzi príčinami úpadku sa uvádza rýchle striedanie ministrov a nimi presadzovaných prístupov, nedostatočná spoločenská prestíž učiteľského povolania, slabé platy učiteľov, časté zmeny osnov a ich nevyjasnenosť a iné negatíva. Len sa zabúda na hlavný motív úpadku nášho školstva: na nízku inteligentnú úroveň cieľového ľudského faktora či materiálu – teda nášho žiactva opovrhujúceho knižnou kultúrou, zdegradovaného elek-

tronizačnou povrchnosťou a omámeného triviálnymi sociálnymi sieťami. Vyrastajú nám digitálni idioti, neschopní porozumieť prečítanému textu. Narážame tu na najväčšie protirečenie súčasnosti: ako elektronický progres zákonite plodí intelektuálny regres. Prečo v tejto degradácii vyniká práve naša mládež, prečo sme na európskej chvostovej pozícii v chápaní či skôr v nechápaní prečítaného textu, to by azda objasnili špeciálne prieskumy. Ale všeobecné príčiny a príznaky, negatíva tohto civilizačného javu podrobne rozoberá a dokazuje americký profesor Mark Bauerlein v publikácii Najhlúpejšia generácia (Vydavateľstvo Spolku slovenských

spisovateľov, Bratislava 2010). Presvedčivo o tom vypovedá aj náš profesor Matúš Kučera v rozhovore v Knižnej revue: „Náš žiak sa nevie vyjadriť ucelenou vetou. To je dôsledok toho, že nečíta, konzumuje televízny svet a digitálny text. Jediné čítanie knihy formuje fantáziu, vytvára priestory, rozširuje obrazotvornosť, dáva možnosti vyjadrenia, vrátenia sa k veci.“

V súvislosti s projektom Panta Rhei Vďaka knihe sa v Knižnej revue 11/2017 píše: „Čítanie má silnejší vplyv na budúce akademické výsledky detí (na vysokej škole) než socio-ekonomické zázemie rodičov, potvrdili sme si domnienku, že čítanie vo všeobecnosti zvyšuje šancu na vzdelanie a úspech v živote, a tiež je dôležité povedať to, že pri čítaní z obrazovky si pamätáme o tretinu menej ako pri čítaní klasických kníh. Papier teda stále žije!“ A spisovateľka Viera Švenková v Slovenských pohľadoch 11/2017 pripomína: „Čítať sa oplatí! Svetové štatistiky dokazujú, že čítanie predlžuje život, ľudia, ktorí veľa čítajú, žijú v priemere o dva roky dlhšie. Ak z dvoch približne rovnako prípravených manažérov je jeden vo všetkom lepší, je to znak, že čítal!“

V ostatných troch rokoch som v bratislavskej mestskej doprave zaznamenal len jednu jedinou dievčinu čítajúcu knihu, stovky iných mladých ľudí civeli a dobali ako posadnutí do smartfónov. Pravda, azda všetky európske štáty propagujú, ba až vnucujú elektronickú komunikáciu, lebo chcú špicfovať svojich občanov. Je to ospravedliteľné z hľadiska kontroly teroristov a extrémistov, ale ide to na úkor ľudského osobného kontaktu a užívania inšpiratívnych a bohatých ponúk knižnej kultúry.

Z týchto objektívnych príčin sa významného zlepšenia výsledkov nášho školstva ťažko dočkáme, je to nad sily všetkých županov, aj tých novožupanov zo sľubotechny. Nedočkali by to ani dvojnásobné platy učiteľov, ani fenomenálni ministri školstva formátu novodobého Jana Amosa Komenského. Daromné sú sľuby novožupanov. O ich volebných úspechoch – ako vtipne a bystrozrako napísal v SNN Ľudovít

Štefko – rozhodli zodraté topánky. Bodré americké škľabenie sa kandidátov do tváří voličov a žoviálne potriasanie ich rukami, vyzváňanie pri bytových dverách voličov na spôsob rómskych smetiarov pred sviatkami – takéto a podobné šoumenské maniere kreovali nejedného novožupana.

■ PRÁZDNE SĽUBY

Ale azda najpôsobilivejšie boli veľkohubé sľuby vo sfére neobyčajne iritujúcej, zanedbanej, nedostatkovej dopravy. Pravdaže, to je veľmi komplikovaná téma, ktorá by pohltila rozsiahly novinový priestor na podrobnejšie analýzy. Je celkom pochopiteľné, že podvyživenosť, dlhodobé neriešenie najotravných cestných problémov ľudí nesmierne dráždi. Zarážajúco slimačie tempo budovania cestnej siete na Slovensku je smutný európsky unikát. Žiaľ, premenil sa na arénu politického boja, a to jeho riešenie poriadne sťažuje a odhaľuje. Zato však niektorí novožupani megalomansky sľubujú hory-doly v riešení dopravy, či – ak upravíme termín „hory-doly“ – ľahké, rýchle, lacné a efektívne presekávanie hôr i premostovanie dolín pri dokončovaní cestnej siete. Hoci na to nemajú náležité právomoci! Ale fantóm omamných sľubov je veľmi pôsobivý, priam kreslonosný!

Dostávame sa k hlavnému popudu na zrod a význam tohto textu. Z voličskej naivoty vyplývajú do najbližšej budúcnosti podľa systému BUD – ALEBO dve hodnotiace ilúzie. Dve úvahové fatamorgány. Najprv BUD: Ak vládna koalícia upriami svoju pozornosť a dotácie v krajoch županskej zmeny na celkom iné priority než samotní novožupani, naivní voliči to „vyhodnotia“ ako hádzanie polienu pod nohy opozičných novožupanov. A teraz ALEBO: Ak sa vládna koalícia stotožní s prioritami opozičných novožupanov a masívne ich podporí, naivní voliči to „vyhodnotia“ ako víťazstvo a správny trend politickej zmeny. V každom prípade fatamorgána opantá myseľ naivných voličov, ako keby bola naozajstnou realitou. A v tom je najhlbší negatívny smerník a falošný odkaz týchto volieb.

Hymnické piesne sú hrdý a nespochybniteľný slovenský národný klenot – VIII. časť

Verše a melódie pre dobu národného vzkriesenia

Ľubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Prvá svetová vojna, v ktorej sa naplno ocitlo Rakúsko-Uhorsko, pričom do nej vtiahol i nevinné podmanené národy, otvorila otázku národnej svojbytnosti. Rozpad monarchie – žalára národov, sa nezadržateľne blížil. Pre slovenský národ sa toto obdobie nieslo v duchu boja za vymávanie sa spod nadvlády Maďarov, na konci ktorého zvíťazilo rozhodnutie spojiť svoj osud s osudom iného slovanského národa. Pamätné slová Andreja Hlinku: „Tisícročné manželstvo s Maďarmi sa nevydarilo, treba sa rozísť,“ si vzal slovenský národ k srdcu a vykročil spolu s českým a moravským národom na spoločnú cestu.

Radost z nadchádzajúcej slobody, ktorá mala priniesť nášmu národu konečné právo na rozhodovanie o sebe samom a odhodlanie zložiť si tisícročné putá, rezonovali vo veršoch národne orientovaných slovenských básnikov. Na sklonku prvej svetovej vojny vyšli z básnického vnútra katolíckeho kňaza Tichomíra Milkina (vl. menom Ján Donoval) nádherné verše Za národ (1917), známe pod názvom Bože, čoš' ráčil slovenskému ľudu. Po ich prvom zverejnení v Slovenských národných novinách v roku 1919 natoľko zaujali Mikuláša Schneidera-Trnavského, že ich zakrátko zhudobnil s pomenovaním Slovenská hymna pre chrám, ktorá sa stala neodmysliteľnou súčasťou katolíckych bohoslužieb.

■ HOJ, ZEM DRAHÁ

Evanjelický kňaz a politik Martin Rázus vyliel si svoje národné srdiečko v najrevolučnejších veršoch tohto dôležitého historického medzníka Hoj, zem drahá (14. októbra 1918), ktoré sľaby blesk obleteli krajinu

a zakorenili sa hlboko v duši Slovákov. Už o dva dni poslal ich Rázus listom Elze Vančovej-Stodolovej do Martina so slovami: „Ako dlžničku Vás prosím, dajte tento verš odpísať mládeži a nech putuje z úst do úst po slovenskom kraji. Je to dnes náramne potrebné. Keby som bol hudobníkom, skomponoval by som vhodnú hymnu pre dobu vzkriesenia. Verš tento spieva sa na nápev

Hej, Slováci!, čo prosím pri odpisoch poznamenať.“ O pár dní sa už recitovala v Prahe pri vyhlásení republiky. Verše plné odhodlania, nádeje a splnenej sna: „Otrokmi sme boli dosiaľ, / viacej nebudeme,“ znejú v závere všetkých troch slôh. Nápev nádhernej hymnickej piesne Hej, Slováci! dodáva Rázusovým veršom ten správny revolučný ráz, ktorý chcel nimi neochvejný zástanca slovenskej autonómie a odporca čechoslovakizmu dosiahnuť. Niet divu, že si za nápev vybral práve Hej, Slováci!. Výrazové prostriedky oboch piesní majú veľa spoločného. Rázusove verše: „Daromne noc hromom rvala, / blesky bila v temä...“ alebo: „Prisaháme, hoc sa zdvihne / všetkých pekiel plemä...“ nápadne pripomínajú Tomášikove: „Hrom a peklo, / márne vaše / proti nám sú vzteky!...“ alebo: „I nechže sa i nad nami / hrozná búra vznese!...“

Rázusova básnická skladba pozostáva tak ako Tomášikova z dvadsiatich štyroch veršov rovnako pri speve intonačne znejúcich. „Keby

sa našiel súci skladateľ, mohol by sa tento text zložiť na nový nápev, pokračuje v liste E. Vansovej-Stodolovej. Viliam Figuš-Bystrý verše zhudobnil a zneli na mnohých národných zhromaždeniach.

Robotnícke noviny uverejnili báseň už desať dní od jej vzniku a pár dní po vyhlásení ČSR ju na svojich stránkach priniesli i Národné noviny už i s doplnením štvrtej slohy napísanej na želanie Vavra Šrobára ako symbolu česko-slovenskej vzájomnosti. Rázus, netušiac, s akým čechoslovakizmom sa bude slovenský národ v novom štáte boriť, vyhovela a popri Tatrách a Dunaji objavuje sa v nej Šumava i „Vltavienska“.

V rovnakom období plnom slovenskej nádeje dostala sa medzi národ nádherná zhudobnená báseň Hoj, vlast' moja! slovenského divadelníka Ferka Urbánka. Verše plné lásky k vlasti vytryskli z básnikovho vnútra skôr, no nejaký čas „ležali v kúte“ u Mikuláša Schneidera-Trnavského ako súčasť básni pre školskú mládež, ktoré Urbánek napísal na

jeho požiadanie, no na ministerstve s učebnicou, žiaľ, nepochodil. Netušil vtedy, ako ho viaceré preslávia, ani to, že je medzi nimi i budúca národná hymnická pieseň.

■ SILNÁ INŠPIRÁCIA

„Sadol som ku klavíru a Vašek (Vašek Pelikán, pozn. autorky) výborný spevák, spustil krásnym zamatovým barytónom: ‚Hoj, vlast' moja!‘ Potom sme ich brali jednu za druhou. Vašek zajasal: ‚Mikuláš, hovoríš, že s týmto nemôžeme vystúpiť. No uvidíš, čo to urobí!‘ Dvadsaťošmeho októbra sme vystúpili. Začali sme piesňou Hoj, vlast' moja!. Zožali sme našedý potlesk, ktorý sa po každej ďalšej piesni stupňoval,“ spomína skladateľ Schneider-Trnavský, ktorý zhudobnené básne vydal v roku 1920 pod názvom Zo srdca a titul prevzal práve z piesne Hoj, vlast' moja!. Prívlasty „ty zem drahá“, „ty zemský raj, ty krása blaha večný máj“, „ty zem svätá“, akými básnik v troch slohách charakterizuje rodnú vlast', svedčia o neskonalej láske a úcte k nej a predurčili pieseň na národnú, hymnickú.

Vznik spoločného štátu dvoch slovenských národov uvítali Slováci vo viere, že vymenením sa spod nadvlády Maďarov získajú dlho očakávanú a vytúženú slobodu. Vieru národa prenášali básnici do svojich veršov, z ktorých mnohých znarodnili a po zhudobnení sa dodnes spievajú úctou a zaznievajú na národných podujatiach.

GLOSA

Zmena je život. Povedali si aj v matičnom vydavateľstve a presťahovali sa. V článku vedľa sme už spomínali novú predajňu – matičné kníhkupectvo v Martine na Ulici M. R. Štefánika 25/A. V bývalej predajni GEKO – hneď vedľa obchodného domu Kocka, oproti hádzanárskemu štadiónu a Sokolovni. Viac nám povedal riaditeľ vydavateľstva Stanislav Muntág: „Všetkých milovníkov dobrých kníh k nám srdečne pozývame. Veď tu nájdú viac ako tristo tisíc slovenských, českých, anglických, nemeckých a inojazyčných knižných publikácií všetkých žánrov a tém za najlepšie ceny. Napríklad ako hodnotné knižné darčeky na každú príležitosť, ale aj bohatý sortiment študijnej literatúry a to najlepšie pre deti!“

HPadajú Jurika a jeho Dubčeka

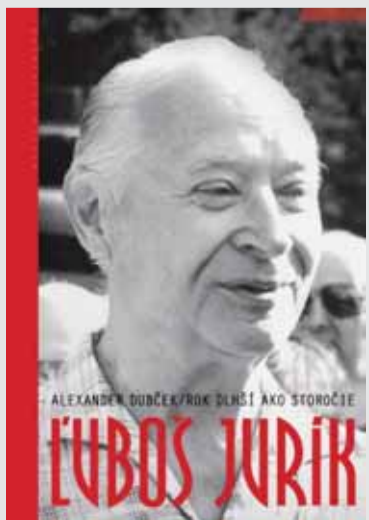
Nová predajňa 5. decembra populudní zažije aj slávnostné otvorenie spojené s mimoriadnym stretnutím.

Od novembra 1989 si pripomíname udalosť spojenú so zmenou života spoločnosti. Táto zmena je, pravdaže, spojená aj s ľuďmi, ktorí za ňou stáli. Ich plejáda by nebola úplná, keby sme medzi nimi (hoci už nie je medzi nami) nevideli Alexandra Dubčeka. Muža, ktorý sa po mnohých rokoch mohol vrátiť do verejného života a snažiť sa o jeho nápravu. Paradoxne, v ďalší novembrový deň (7. novembra 1992) dotkli jeho srdce v pražskej nemocnici na Bulovke. Aj smutné štvrtstoročné jubileum vydavateľstvo viedlo k tomu, aby si na tvorcu „politiky s ľudskou tvárou“ zaspomínali so spisovateľom Ľubošom Jurikom, ktorý je autorom úspešnej knihy Rok dlhší ako storočie (Vydavateľstvo MS), o ňom.

Bude čas aj priestor na rozhovory, aj na napísanie venovaní do kníh. Všetko môžeme nateraz predznamenat' aspoň jednou otázkou, ktorú sme položili autorovi vopred, a sice: Prečo sa rozhodol napísať román práve o Dubčekovi? Jurik hovorí: „Príbeh Alexandra Dubčeka nie je len životopisný román o tejto veľkej osobnosti moderných slovenských dejín, ale aj o celej generácii, o rokoch šesťdesiatych, o veľkom vzopätí dvoch národov. Je to príbeh o nádeji a o viere, že svet je možné meniť na lepší. Zažil som toto obdobie ako študent a prežíval som ho veľmi emotívne a vnímavo. A nielen ja, ale veľká časť spoločnosti, ktorá prežila tento priam shakespearovský príbeh: od veľkých očakávaní až po tragické sklamanie. Bola to trauma, s ktorou som sa musel vyrovnat', pravda, až neskôr, keď som začal písať. Bolo to také mocné, že to vo mne potlačilo iné témy, ktorým som sa ako autor mohol venovať.“

Toľko nateraz atraktívna pozvánka. Medzi dobré knihy a na stretnutie nielen s jedným autorom a jeho vynikajúcou knihou, ale i s celou plejádou ďalších literátov, ilustrátorov, grafikov... Skrátka, ľudí od knižnej kultúry, ktorí isto prídu. Príďte aj vy, neolútujete...

(mj)

Bohatá matičná knižná ponuka aj po bratislavskej Bibliotéke Venované našim osobnostiam

Text Martin JADRANSKÝ – Foto: autor a Vydavateľstvo MS

Netradičné, no logické oproti predchádzajúcim ročníkom bolo, že predajná časť tvorila vstup do stánku matičnej „dcérskej“ Neografie, a. s., ktorá pripravila vhodný priestor na neformálne stretnutia i formálne rokovania. Známý autor literatúry faktu Gustáv Murín tu prezentoval a s chuťou podpisoval svoj najnovší román Pokus o lásku, predstavujúci večnú tému vsadenú do atraktívneho prostredia vedeckého laboratória. Pristavovali sa aj ďalší spisovatelia a ilustrátori, bolo veselo aj inšpiratívne.

■ PÚTAVÝ PROGRAM

Na jednom z pódii matičiari a vedci, publicisti a literáti predstavili v jednotne koncipovanom programe s nedvojznačným názvom Slovenské osobnosti prostredníctvom viacerých takto zameraných kníh. Matica dlhodobo venuje téme zaslúžene široký priestor, urobila tak koncentrovane a úspešne. Urobíme tak aj my. Michal Eliáš prináša mimoriadne praktický pohľad na 111 známych Slovákov. Ide o prehľadného a obsažného sprievodcu zástupom najvýznamnejších osobností slovenských dejín. Zahŕňa biografické medailóny dejateľov od 9. storočia po súčasnosť: štátnikov, spisovateľov, vedcov, vynálezcov, umelcov, pedagógov... Dielo zostavil uznávaný literárny historik a archivár, ktorý sa zviditeľňovaniu osobností venuje dlhodobo. Autorský výber popri známych dejateľoch predstavuje aj osobnosti, na ktorých významný vklad do našich dejín, kultúry a vzdelanosti neprávom zabúdame. Odteraz to už tak vďaka knihe nie je. Eliáš do slovenského kontextu pridá aj niekoľko osobností, ktoré sa narodili v cudzine, ale majú buď zrejme korene, alebo ich pôsobenie významne poznačilo naše národné dejiny neprehliadnuteľným spôsobom. Známých Slovákov knižka predstavuje prostredníctvom stručného výstižného textu, portrétu, a napríklad aj ukážkou diela, signifikantným citátom...

■ FUNDOVANÉ PROFILY

Podobnej „proveniencie“ je kniha popredného jazykovedca Jána Kačalu Osobnosti slovenskej jazykovedy v 20. storočí. Tento vedec, vysokoškolský pedagóg a tohtoročný jubilant v jednej osobe prináša odborné fundované profily dvadsaťjeden popredných jazykovedcov. Tu je zjavná autorka pridaná hodnota, veď sám ako jazykovedca a organizátora tejto časti vedeckej „obce“ (hoci napríklad ako dlhoročný riaditeľ Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV) mnohých z nich dobre osobne poznal a spolupracoval s nimi. Súčasťou knihy sú aj dve Kačalove prehľadové state: o využívaní synchronickej a diachronickej metódy v diele zakladateľskej generácie slovenských jazykovedcov a o zásadnom obsahovom aj metodickom obrate v orientácii slovenskej jazykovedy na otázky spisovného jazyka a jazykovej kultúry, ktorý sa uskutočnil v polovici šesťdesiatych rokov 20. storočia. Profily osobností sú usporiadané chronologicky a zahŕňajú najdôležitejšie životopisné údaje, charakteristiku diela a rozbor profilových diel, ako aj celkové zhodnotenie pôsobenia osobnosti a jej diela so zreteľom na dané kultúrne a spoločensko-politické podmienky. Nasleduje dvojica, ktorá stála pri udalostiach takpovediac jari slovenského národa

Pred matičným stánkom bolo počas Bibliotéky 2017 naozaj rušno.

v polovici 19. storočia. Literárny historik Pavol Parenička ponúka svoj(ský) pohľad – knihu s názvom Štúr a Hurban (myšlienka a čin). Jeho eseje približujú, osvetľujú a komentovane porovnávajú životné osudy, profily, svetonázorové postoje, politické, náboženské, filozofické, historické, literárne a estetické náhľady, profesijné orientácie a tvorivé aktivity dvoch najvýznamnejších predstaviteľov štúrovskej generácie a vrcholných postáv záverečnej fázy národného obrodovania a národno-zjednocovacieho hnutia. Stačí za všetko nezmerné uviesť aspoň to, že určite zásadne formovali kultúrno-politický, literárny a duchovný vývoj národa na prelome feudalizmu a kapitalizmu. Nový predseda MS Marián Gešper ukazuje, kto sú Apoštol národného ducha v knihe, ktorá tvorí výber z jeho publicistiky – biografické a kultúrohistorické črty, reflexie a štúdie týkajúce sa známych i zabúdaných osobností, udalostí a milníkov moderných slovenských dejín. Gešperove príspevky prinášajú nové pohľady a deklarujú historickú kontinuitu štúrovského, národnárskeho a odbojového vlasteneckého hnutia počas prvej i druhej svetovej vojny.

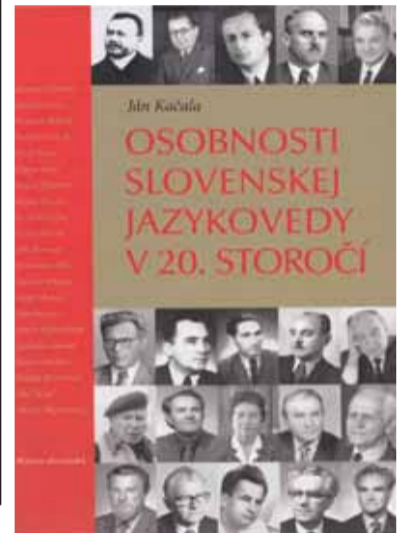
■ AJ POD STROMČEK

V čase, keď čítate tieto riadky, vianočné sviatky sú na dohľad. Priam cítiť ich vôňu a počuť neopakovateľné „cenganie“. Ruku na srdce, čo by to boli za sviatky, keby pod stromčekom chýbala dobrá kniha?! Tu je teda ešte pár dobrých tipov. Ešte skôr, ako v nich začneme listovať, len pripomíname, že oveľa viac ich nájdete pri osobnej návšteve v novom – priam ešte voňavom a navyše voňajúcom knihami, matičnom kníhkupectve v Martine (prečítajte aj stĺpec vedľa) a na webovej stránke www.vydavatel.sk.

Začneme najvianočnejšie, ako sa len dá. Naslovovzatý odborník Ondrej Demo sa postaral o Vianočné ľudové koledy, vinše a hry. Ide o nefalšovateľný klenot tradičnej kultúry – viac ako dvesto pôvodných koledí, vinšov a vianočných hier z rôznych častí Slovenska. Notové a textové prepisy záznamov z hudobného archivu Slovenského rozhlasu sú obrazom

vianočného repertoáru spätého s koledovaním, so spevmi, s vinšmi a s hrami. V jednotlivých lokalitách Slovenska, ale aj v slovenskej enkláve v Bihore. Po množstve kladných ohlasov na Veľký spevník najznámejších ľudových piesní sa vo vydavateľstve rozhodli zozbierať a upraviť ďalšie piesne. Druhý diel ponúka kolekciu 146 krásnych ľudových piesní a 20 najznámejších vianočných koledí. Občas sa nám stáva, že si nevieme spomenúť na slová alebo vymyslieť, ktorú ďalšiu si ešte zaspievame... Práve táto knižka posluží viac ako dobre a každého presvedčí, že tento poklad je takmer nevyčerpatelný!

Kým dospeli spievajú, deti (si) čítajú. Hoci Levočské povesti pod strechu knihy uložil Ján Milčák. Kráľovskú Levoču objímali hrubé kamenné múry, ktoré mali pätnásť báhň. Do mesta sa vchádzalo tromi bránami vždy po moste nad hlbokou vodnou priekopou. Uprostred stála honosná radnica so zvoncou, ktorá ohlasovala všetky dôležité udalosti, veselie i smutné. A aký bol život kráľovského mesta v časoch jeho najväčšej slávy, aké neobyčajné i záračné príbehy si pamätajú jeho stáročné múry, to prezradí táto vyberaná kolekcia povestí. Prejdete spolu s nimi hrkotajúcimi vozmi úzkou mestskou bránou, navštívite rušný rínok s kupcami, remeselníkmi, medovníkarmi, verklekárom, kováčsku dielňu s bafkajúcim mečom... Igor Válek sa ponoril pod vodnú plochu našej krajiny v Povestiach o slovenských jazerách, plesách, studniach a studničkách. Prichádza so zbierkou príbehov o utešených modrastých okách, očiach a očkách slovenskej krajiny. O oravskej živej vode, bielej panej na Liptove, vypustenom jazere v Turci, utopenej dračici. Oči veľhôr – plesá – zas zrkadlia príbeh Maše a škriatka v Štrbskom plesu, žabej kráľovnej, ďalej prezrádzajú, ako vzniklo Vrbické pleso a zmizli boginky či víla v Roháčoch. Zo studničky vytryskla aj naša hymna a vody ďalších hovoria o Jánošíkovi alebo o štúrovcach oddychujúcich po zostupe z Kriváňa... Nielen deťom sú určené Rozprávky z pokladu Pavla Dobšínskeho, ktoré ponúkol Peter Mišák. Klenoty ľudovej fantázie, ktoré zozbieral a zanechal „slovenský Homér“, sú

pokladom nevyčísliteľnej hodnoty, z ktorého múdrosť, krásu a dobroplným priehŕstím naberali mnohé generácie slovenských detí. Štrnásť známejších i menej známych príbehov, „obrušených“ tak, aby sa dobre čítali, rozprávali i pamätali, ale aby si uchovali svoju čarovnosť, je tu. Niečo aj pre milovníkov napätia. Ľuboš Jurik totiž píše aj dobré kriminálky a tie sú v päťväzkovej sérii Krimí prípad reportéra AZ 1 – 20. Jedným očkom: redaktor Frohlich sa stal obeťou úkladnej vraždy a stopy vedú vysoko, keďže sa chystal zverejniť informácie o obrovskom podvode, do ktorého mali byť zapletení nielen papaláši z bratislavského magistrátu...

■ INŠPIRÁCIA OD ŠTARTU

Bodka, teda vlastne kniha, pre všetkých. Pár dní po Vianociach budeme vstupovať do nového roka, pri písaní ktorého si pomalíčky musíme zvykať, že na jeho konci sa bude guľatiť osmička. O polnoci zaznie zvon a potom si s chuťou zaspievame aj štátnu hymnu. Lepšie sa azda bude spievať tomu, kto bude poznať knihu Príbeh slovenskej hymny a jej autora. Peter Huba okrem spomínanej knihy prináša aj takýto darček. Je až neuveriteľné, ako je osud piesne Nad Tatrou sa blýska podobný osudom Slovenska už od čias štúrovcov! Kto je jej autorom a ako sa stala hymnou? Oravský historik v bohato ilustrovanej monografii o inom Oravcovi – štúrovskom básnikovi Jankovi Matúškovi – podrobne vykresľuje príbeh tvorcu, ku ktorému bol osud menej priateľivý než k jeho jednej piesni. Zachytáva chvíle zrodu a mnohých premien hymnickej piesne, desaťročia diskusií a pochybností o jej autorovi, správnom znení druhej strofy i jej cestu na piedestál štátnej hymny.

Nuž, priatelia dobrej slovenskej pôvodnej knihy, aj tohtoročná Biblioteka bola na knihy a diela okolo literatúry a v nej opäť mimoriadne bohatá aj vďaka titulom z matičného vydavateľského domu. Nie však každý stihol zájsť v spomínané dni do bratislavskej Incheby, máte však ďalej, doslova kedykoľvek!, možnosť vybrať si z bohatej ponuky, ktorej časť sme predstavili na tejto strane. Nech sa páči!

Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska odovzdávala ceny za rok 2017

Odmeny pre najlepších spisovateľov

Alexander GOCZ – Foto: autor

Každoročne na sklonku novembra udeľuje Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska ceny za uplynulý rok spisovateľom združeným v jednej zo šiestich organizácií tvoriacich AOSS. Tohto roku boli udelené ocenenia vzácné vyrovnané. Traja autori dostali cenu za poéziu, traja za prózu a zvláštna cena bola udelená za dramatický text.

Prostredie bratislavského Zichyho paláca, konkrétne Zrkadlová sieň privítala v stredu 29. novembra takmer päťdesiat hostí, z ktorých väčšina je milovníkom slovenskej poézie a prózy známa. V slávnostnej atmosfére odovzdávania cien sa našiel čas aj na rozhovory nielen o slovenskej literatúre, ale napríklad aj o ďalšom smerovaní spisovateľských organizácií u nás. Určite čo-to naznačila aj neprítomnosť médií vrátane verejnoprávnej RTVS, ba dokonca aj TASR.

■ SPISOVATELIA V ČASE

Pred novembrom 1989 bola vo vtedajšom Česko-Slovensku jediná spisovateľská organizácia, u nás konkrétne Zväz slovenských spisovateľov. Nebolo vonkoncom jednoduché stať sa jej členom a najmä v rokoch normalizácie bolo pomerne jednoduché o členstvo prísť aj s príslušnými „kádrovými“ následkami. Musíme si však uvedomiť, že sociálne aspekty – od honorárov cez štipendiá a tvorivé pobyty, boli (najmä pre protežovaných tvorcov) v úplne inej rovine a kvalite ako dnes. Po novembri '89 sa, samozrejme, hľadali cesty,

ako zbaviť profesijnú spisovateľskú organizáciu ideologického panciera a v rámci proklamovanej slobody tvorby urobiť takpovediac resuscitáciu literárneho života na Slovensku. No práve začiatkom deväťdesiatych rokov začala do tvorivých procesov zasahovať politika. Najmä postoj k slovenskej štátnosti, ľavicová či pravicová orientácia, dokonca vlastné politické ambície niektorých spisovateľov, bohužiaľ, väčšinou využitých pre „známe tváre“. Výsledkom bol vznik Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska (AOSS) a Spolku slovenských spisovateľov (SSS), ktorý sa po začiatkovej ochote začleniť sa pod strešnú organizáciu napokon osamostatnil. AOSS tak spájalo a spája šesť spisovateľských organizácií, no rozdrobenosť spisovateľskej scény u nás pretrváva.

■ OCENENÍ AUTORI

Slávnostné odovzdávanie Cien AOSS otvorila predsedníčka AOSS Vladimíra Komorovská, ktorá vo svojom príhovore zdôraznila spoločenskú stránku literárnej tvorby a jej význam pre kultúrny a spoločenský život na Slovensku. Jednotlivé ceny si potom prevzali

nasledujúci laureáti: Cenu klubu nezávislých spisovateľov (KNS) získala známa poetka a prekladateľka Mila Haugová za básnickú zbierku Srna pozerajúca na Polárku. Klub spisovateľov literatúry faktu (KSLF) udelil cenu Ivanovi Szabóvi za knižku historiek Prešporsko-bratislavské strašidlá. Cenu Obce spisovateľov Slovenska (OSS) dostala za knihu pre deti a mládež Nina (Tanec v zajatí dymu) Toňa Revajová. Cena Slovenského centra PEN (SC PEN) putovala do rúk básnika a publicistu Ireneya Baláza za básnickú zbierku Čas hmatu a Forbáthovu cenu, ktorú udeľuje Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku (SMSS), dostal Zoltán Németh za básnickú zbierku Beštiálny manžel. Spolok ukrajinských spisovateľov na Slovensku (SUSS) ocenil prózu Zárezy kameňového poľa od Juliusa Paňka a Cenu AOSS dostal Milan Richter za dramatické dielo Kafka a Kafka. Výber ocenených bol podľa názoru zúčastnených spisovateľov aj literárnych vedcov a kritikov reprezentatívny, a aj keď sa neobjavilo prelomové dielo, všetky ocenené knihy patria k tomu naj-

Irenej BALÁZ preberá cenu z rúk podpredsedu SC PEN Antona HYKISCHA.

lepšiemu v súčasnej slovenskej literatúre.

■ AKO ĎALEJ

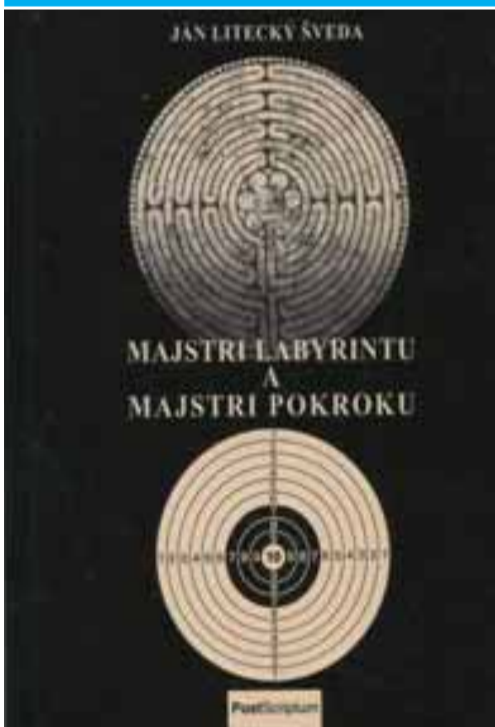
Ostáva vrátiť sa ešte na začiatok tohto článku, a to k neprítomnosti médií na tomto určite prínosom a zaujímavom podujatí. V kuloároch sa neskôr rozprávalo o tom, že slovenské spisovateľské organizácie už roky zápasia s ekonomickými problémami a s tým súvisiacou nízkou aktivitou funkcionárov, ale aj členskej základne. Aj keď písanie je výsostne individuálna záležitosť, združovanie sa do profesijnej organizácie je všade vo svete bežné. Na Slovensku už, chvalabohu, politikárčenie medzi spisovateľmi – také bežné v deväťdesiatych rokoch, pomaly ustalo. No ako dôsledok tu ostala tendencia združovať sa pre zmenu do akýchsi neoficiálnych

lobistických skupín, najmä v snahe lepšie dosiahnuť na tých zopár grantov a podpora, čo sa vyskytujú. Na druhej strane táto pokračujúca roztrieštenosť spôsobuje, že už vyše desať rokov sa o takzvanom „zákone o knihe“ len rozpráva a sociálne podmienky a s tým spojený spoločenský status spisovateľa je alarmujúco nízky. Niet sa potom ani čomu čudovať, keď sa v rebríčkoch čítania s porozumením v prípade našich žiakov a študentov pohybujeme na nelichotivých miestach. To všetko sa však dá zmeniť, keď by sa s pomocou neutrálnej organizácie (prichádza mi na um napríklad Matica slovenská) začala otvorená vecná diskusia medzi jednotlivými spisovateľskými organizáciami a predstaviteľmi dotknutých ministerstiev, najmä MK SR. Zdá sa, že je najvyšší čas.

Ján Litecký Šveda: Majstri labyrintu a majstri pokroku, Post Scriptum, Bratislava 2017

Keď najlepšie je bez slov

KNIHA TÝŽDŇA

Slovenská literatúra je bohatá na autorov angažovanej poézie. Najnovšou zbierkou básní Majstri labyrintu a majstri pokroku sa k nim radí aj Ján LITECKÝ ŠVEDA. Básne vznikli koncom sedemdesiatych a v osemdesiatych rokoch minulého storočia.

Zbierka je zostavená z dvoch častí. Prvá – Majstri labyrintu, nemal autor v úmysle publikovať, ibaže sám cítil, že Majstri pokroku nemajú šancu vyjsť, ak ich niečím neoslábi. A zozbieral texty o umelcoch. V básni Turner vyznieva celkom aktuálne: „... a namaľoval Európe čiernu plachtu akademického svedomia“. Nie, ani v časoch perestrojky nemali verše Jána Liteckého Švedu šancu dostať sa legálnou cestou k čitateľovi. Vydával ich teda ako samizdat a ponúkal dokonca eštablému. Ale to zistil až neskôr...

Jedna z jeho básní by mohla byť námetom aj pre niektorých súčasných tvorcov. V Sfinge pre Coleridgea píše: „Ako mám rozmiestniť – najlepšie slová – v najlepších vetách – o to – že najlepšie je – bez slov.“

Mnohí už zabudli na obdobie neslobody a pamätajú si z neho len sociálne výhody či lacné potraviny. Ako vnímal Pulz doby autor? „... Nepočujem nič – ani dnes – možno šuchot príčinlivých podrážok – spotený zhon za podpultovým tovarom – protekciou, podvodmi – šum večného náhlenia – žeby to bol on?“ V úvode knižky autor tvrdí, že „... riadky zverejnené v tejto knihe sú iba destilovanou osobnou výpoveďou, obnaženou na kostru pár písmen o tom, čo ma v tých časoch trápi“. A čo to bolo? Trebárs aj: „Aké jednoduché – z celého národa spraviť nepriateľov ľudu – namiesto rock'n rolu mu púšťať Kalinku – a kázať mu tancovať – aj na popravisku.“

Eva ZELENAYOVÁ

NEKROLÓG

Literatúra je organizmus, ktorý na svoj život popri autoroch a čitateľoch potrebuje aj literárnych kritikov, vedcov, nadšených organizátorov literárneho života, vďaka ktorým dochádza k spätnej väzbe a rozvoju jednotlivých žánrov. Medzi významných a rešpektovaných literárnych historikov a kritikov patril aj Vladimír PETRIK.

Ako ne jeden slovenský intelektuál jeho generácie aj on mal korene v protestantskom prostredí Liptova. Narodil sa 1. marca 1929 v Liptovskom Trnenci. Gymnázium vychodil v Liptovskom Mikuláši a od roku 1950 študoval

Uzavrela sa veľká životná kapitola

na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave slovenský jazyk a literárnu vedu. Odbor vtedy viedol profesor Mikuláš Bakoš, zásluhou ktorého mala mladá generácia aj v čase u nás vrcholiaceho stalinizmu intelektuálny kontakt s modernou európskou literárnou vedou. Vladimír Petrik sa venoval tvorbe medzivojnových autorov, s osobitnou pozornosťou skúmal najmä dielo L. Nádašio-Jégého, ale v jeho početných literárno-historických štúdiách mal svoje miesto aj Š. Krčméry, J. G. Tajovský, J. Jesenský, J. Hrušovský, G. Vámoš, D. Chrobák, M. Figuli a ďalší. Roky pôsobil v Ústave slovenskej literatúry SAV, pričom jeho vzorom aj dlhoročným kolegom bol A. Matuška, no bol mu blízky aj literárny vedec a kritik J. Štefček. Ako spoluautor prispel stať sa Dejín slovenskej literatúry 4, Slovenského literárneho almanachu a knih Biele miesta v slovenskej literatúre a Slovenská exilová literatúra po roku 1945 (obe 1991). Stal sa aj pozorným a vnímavým recenzentom novej prozaickej tvorby, najmä v šesťdesiatych až osemdesiatych rokoch 20. storočia. Jeho publicistické príspevky z tohto obdobia sú cenným prínosom v poznávaní takých autorov, ako sú J. Johaničes, V. Šikula, R. Sloboda, P. Jaroš, L. Ballek, D. Mitana a ďalší. Významný slovenský literárny vedec Vladimír Petrik nás opustil 19. novembra 2017 vo veku osemdesiatosem rokov. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Priznám sa, že na rozdiel od mnohých svojich blízkych som nikdy nenadával na reklamu. Spočiatku som síce šomral, keď mi pri sledovaní filmu práve v najnapínavejšom okamihu oznámila z obrazovky nejaká osôbka ženského pohlavia, že nerozumie svojej vagíne. Aj by som jej niečo ako laik v tejto oblasti poradil, ale už mi chlapík s výrazom čerstvo zvoleného komunálneho politika ponúkal pôžičku, ktorej uzavretie iste poteší každého člena exekútorskej komory na Slovensku. Skrátka, reklamný priemysel sa u nás po novembrovom šantení rozbehol na plné obrátky. Keď som si spočiatku v reklamných pauzách

pri sledovaní filmu stihol odskočiť na toaletu a priniesť si z chladničky kyslé mlieko alebo iný životobudič, tak dnes si už trúfem v takejto pauze uvariť rýchlu večeru a nalo-

že ma čakajú časy reklamy zasľúbené, som si uvedomil rok po Veľkej neholúcii, konkrétne, keď sme sa presúvali po našom malebnom Slovensku. Dravý nastupujúci

jeden zahľadený šofér kamióna. Ale načo nostalgicky spomínať. Dnes nás reklama sprevádza na každú chvíľu kroku. Napríklad doneďadva sa zdalo, že internet so

nych cenových kategórií. Ba mám pocit, že tie počítače už začínajú aj predvídať. Nedávno som sa napojil na svoju internetovú poštu, keď tu zrazu naboku obrazovky zasvieti reklama na chladničky. Ani by som si to neuvedomil, keby mi o hodinu nevolala polovička, že sa nám pokazila chladnička a asi budeme musieť kúpiť novú. Skrátka, počítače idú vpred milovými krokmi a reklama nezaostáva. Človek je potom z tej hektickej doby vystresovaný a lepia sa na neho neduhy, ešteže mi reklama na monitore vždy poradí tie najúčinnejšie vitamíny. Trochu som však nesvoj z toho, že mi v poslednom čase občas na obrazovke zabliká reklama na akýsi pohrebný ústav.

Marek DANKO

S reklamou na večné časy a nikdy inak

žiť a zapnúť práčku. Pokrok skrátka nezastaví. Napriek tomu som na reklamy nezanevrel, možno aj preto, že ako fajnšmeker, ktorý vyrastal v šesťdesiatych rokoch, sa mi ich nedostávalo. Sem-tam reklama na polievku Vítana, lak na vlasy Lybar, občas žuvačka Sevak a pančuchové nohavičky Elite. Uznajte sami, že je to oproti dnešným reklamným gejzírrom strašná chudoba.

kapitalizmus karpatského typu sa napríklad pri Novej Bani prejavil nadrozmerným reklamným pútačom, na ktorom mladá stépiľá deva ponúkala príklepové vrtačky. O čo viac ju príroda obdarila krivkami, o to menšie boli jej plavky a trónila by tam možno dodnes, keby sa z tej cesty nestal úsek častých dopravných nehôd a spomínaný pútač aj s takmer holou dievčinou nezrušil

svojimi múdrymi vyhľadávачmi a sociálnymi sieťami je voči reklame pomerne rezistentný. Ale omyl, vážení! Minule sa mi roztrhol remienok na hodinách a tak som si vo vyhľadávачi pozrel, čo reku taký remienok dnes koštuje. Odvtedy nech hľadám trebárs aj meno Šandora Petőfiho za slobodna, furt sa mi nezabudne niekde na kraji obrazovky zjaviť ponuka na hodinky rôz-

Návrat k procesu s veliteľmi Slovenskej armády z druhej svetovej vojny Medaily aj rozsudky rozdeľujú víťazi

Ján ČOMAJ – Foto: archív redakcie SNN

Hrôzy boli ešte v čerstvej pamäti – to poznamenalo všetky súdne pojednávania, týkajúce sa druhej svetovej vojny, proces s nemeckou generalitou, aj tie, čo prebiehali na súdoch Európy rok-dva po najväčšej vojne v dejinách. Medziiným aj v bratislavskom Justičnom paláci. Tu pred sedemdesiatimi rokmi súdili ministra národnej obrany generála Čatloša, veliteľa Rýchlej divízie generála Turanca, plukovníka Talského z východoslovenskej armády a veliteľa útvaru Slovenskej armády na území Sovietskeho zväzu kapitána Kleinerta.

Ferdinand ČATLOŠ a Jozef TURANEC pri pozorovaní pozícií protivníka.

Generalita Slovenskej armády v poľných frontových podmienkach v marci 1939 s Ferdinandom ČATLOŠOM (uprostred).

Po procese s prezidentom Dr. J. Tisom bolo to ďalšie súdne pojednanie, ktoré vyvolalo záujem verejnosti a tlače – veď obžalovanými boli aj najvyšší armádni velitelia Čatloš a Turanec – dvaja vojenski rivali, a to nielen v otázkach vojenskej stratégie, ale aj postojom k SNP. Čatloš patril – napriek funkcii – paradoxne k jeho podporovateľom, Turanec k odporcom, tvrdiac, že povstaním pomôžeme bolševizovať Slovensko. Napriek tomuto rozdielu sa svorne ocitli v partizánskom zajatí a v noci z 13. na 14. septembra ich z letiska Tri duby deportovali do sídla NKVD v Moskve. Prežili výsluchy v katakombách, ktoré si ešte pamätali „čekistov“ z čias revolúcie, bez vzájomného kontaktu aj bez vedomia, že v inej kobke sedí osobnosť východoslovenských divízií plukovník generálneho štábu František Urban, ktorého si sovietsi odsúdia sami – na päť rokov gulagu a doživotné vyhnanstvo a že len zásluhou V. Clementisa sa kdesi

od Jeniseja dostane ešte zaživa do vlasti.

■ TURANCOVA ANABÁZA

Jozef Turanec (1897 – 1957) po maturite v Ružomberku šiel rovno k „drotárskemu regimentu“, ako nazývali 71. peší pluk v Trenčíne, najslávnejší útvar v monarchii za prvej svetovej vojny z bojov v Rusku, na Balkáne, pri Piave aj vzburou v Kragujevci. Na východnom fronte získal mladý Turanec niekoľko vyznamenaní, na taliansky front išiel ako poručík. Po vzniku ČSR ostal v armáde, jeho jednotka prinútila vojská maďarských bolševikov k panickému úteku, za čo ako dvadsaťsedemročný dostal vysoké vyznamenanie – Československý vojnový kríž a hodnosť kapitána. Do roku 1939 však nemal postup, Slovákom sa vyššie hodnosti nedávali, zo 139 generálov bol ešte aj v roku 1939 iba jeden Slovák – Viest! Vznik Slovenskej republiky privítal. V júni 1939 sa stal veliteľom

delostrelectva, len ho musel vybudovať. V čase útoku na ZSSR bol už plukovníkom a veliteľom našej elitnej jednotky – Rýchlej divízie. Pri vstupe na Ukrajinu si po dvadsiatich piatich rokoch do zápisníka píše: „Bohatá zem, zlatom by mohla byť pokrytá, ale žobrač na žobrač, bosí, už dvadsaťpäť rokov bosí...“

Veliteľsky zabezpečil nečakaný postup vojsk pri minimálnych stratách, čo zaznamenali aj Nemci vo svojich hláseniach. V januári 1942 dostal hodnosť generála. Koncom jari je s vojskom v Rostove na Done – takmer o sto kilometrov predstihol Nemcov. Zastavilo ho až predhorie Kaukazu a neustále útoky partizánov. Z vyčerpania ochorel, musel odísť na Slovensko a po liečení nastúpil za veliteľa pozemných vojsk v Banskej Bystrici – za náčelníka štábu mal podplukovníka Goliana. Partizánsku vojnu odmietol, jej hrôzy zažil pod Krymom. Na súde dostal doživotie,

ktoré mu zmenili na tridsať rokov väzenia. Umrel o desať rokov.

■ ČATLOŠOVE PREMENY

Ferdinand Čatloš (1895 – 1972) pochádzal z Liptovského Petra, v prvej svetovej vojne bojoval na ruskom fronte, padol do zajatia, prihlásil sa do česko-slovenských légii a dosiahol v nich hodnosť veliteľa bataliónu. Vojakom zostal aj po vzniku republiky a svojím nadaním, aktivitou a absolvovaním vojenského štúdia stal sa náčelníkom štábu 9. divízie a na sklonku prvej ČSR bol dokonca vojenským atašé v Budapešti. Pri vzniku prvej Slovenskej republiky bol po Viestovi najvyšším slovenským dôstojníkom. Tým, že už dávno podporoval autonómiu Slovenska, sa po vzniku samostatného slovenského štátu celkom prirodzene stal ministrom obrany. V roku 1944 pochopil nevyhnutnú porážku Nemecka a nadviazal kontakty s pripravovateľmi SNP. Nemci to nepostrehli, dokonca aj vtedy, keď ho už gestapo začalo

podozrievať, veľvyslanec Ludin píše do Berlína: „Čatloša v nijakom prípade nemožno označiť za nepriateľa Nemcov, naopak...“

S veliteľom východoslovenskej armády gen. Malárom poslal kuriéra do Moskvy, aby vypracovali spoločný plán, v ktorom by Slovenská armáda napadla nemecké divízie v Karpatoch z tyla. Moskva nereagovala, z politických dôvodov chcela oslobodiť územie bývalej ČSR sama. Pri vypuknutí SNP ho prezident Tiso požiadal o príhovor k dôstojníkom mimo povstaleckého územia a varoval ich pred pripojením k SNP. Čatloš mu vyhovel. Prvého septembra o 23. hodine dostali Nemci od Hitlera rozkaz mať Čatloša pod kontrolou. Napriek tomu sa mu podarilo už nasledujúci deň byť v Banskej Bystrici. Tam nevedeli čo s ním. Veleniu SNP neprišlo na um použiť ho v Slobodnom slovenskom vysielači, aby vyzval celú armádu na povstanie. Dali ho sovietskej rozviedke. Dva roky bol v rukách NKVD. Na procese, o ktorom je reč, mu vymerali päť rokov, odsedel si tri, vzali do úvahy jeho väznenie v ZSSR.

■ KLEINERT A TALSÝ

Nadporučík Ladislav Kleinert (na konci vojny už kapitán), dôstojník Zaisťovacej divízie našej armády, sa po celý čas ťaženia v Rusku javil ako bezohľadný človek. Napríklad dedinu Riečicu, ktorá pomáhala partizánom, obkolesil delami, vystrelmi ju podpálil a obyvateľom strelbou z guľometov nedovolil z nej uniknúť. V obci Maloduš, v ktorej už žili len ženy, deti a starci, za pomoc partizánom vybral pätnásť žien a detí, v strede dediny ich popravil a dedinu nechal zhorieť do tla. Po oslobodení východného Slovenska sa prihlásil do Svobodovej armády. NKVD ho však malo v zozname a zatlo ho. Na súde dostal trest smrti.

Plukovník Talský (1904 – 1953) bol zástupcom veliteľa východoslovenských divízií, najlepšie vyzbrojenej časti Slovenskej armády, aj s vlastnou letkou. Zapojil sa do príprav SNP. Keď v noci z 29. na 30. augusta 1944 vtrhla 1. nemecká pancierová divízia a odzbrojila naše vojsko, veliteľ generál Malár bol v Bratislave a Talský v panike ušiel so všetkými lietadlami k Rusom. Nepostavil sa na odpor, ani nepreletel na územie SNP. Dostal pätnásť rokov, pre zlý zdravotný stav ho po piatich rokoch prepustili. Onedlho umrel.

●●●
Aj takéto temné časti našej minulosti si treba niekedy pripomenúť. Sú súčasťou národných dejín, nemožno ich vyškrtnúť.

Pred 115 rokmi sa narodil K. SOKOL, zakladateľ modernej grafiky So Slovenskom navždy v srdci

Koloman Sokol sa radí medzi tých nemnohých výtvarných umelcov, ktorí preslávili maliarske, grafické a ilustrátorské meno Slovenska vo svete. Napriek tomu, že patril k legendám, žil skromne, nezaujímal ho lesk slávy, ale len hodnota vlastnej tvorby. Bol presvedčený, že našiel a stále objavuje to, čo je pre neho podstatné – umeleckú pravdu.

Maroš M. BANČEJ – Foto: SNN

Prvá polovica 20. storočia bola v znamení turbulentných spoločenských aj umeleckých udalostí, ktoré sa odrazili mimoriadnou mierou aj v osudoch tvoriacich ľudí. Majster Koloman Sokol nebol výnimkou. Osud mu prichystal odchod z milovaného Slovenska, ale aj obdiv a uznanie za morom, aby napokon našiel jeho popol pokoj v rodnom Liptove.

■ CESTA ZA UMENÍM

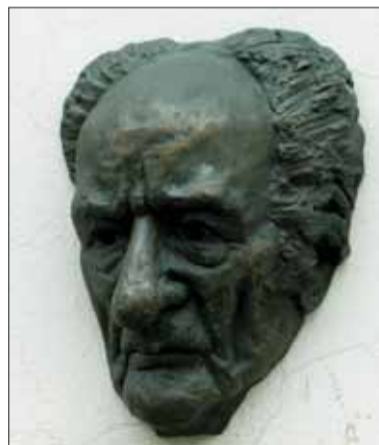
Detstvo Kolomana Sokola nebolo najšťastnejšie. Už ako štvorročného ho matka opustila na väzdeckej železničnej stanici. Ujal sa ho strýko, ktorý ho vychovával až do pätnástich rokov. V tomto veku odchádza do Košíc, kde sa učí za údenára. Tam sa zoznamuje s doktorom Máthém, ktorý v ňom nachádza nemalý výtvarný talent a podporuje ho. Jeho

zásluhou a pomocou začne navštevovať súkromnú školu Eugena Króna. Štúdiom pre neho znamená prvý vážnejší dotyk s výtvarným umením a jeho tvorivá cesta pokračuje v roku 1924 na súkromnej škole Gustáva Malého. V rokoch 1925 – 1932 študuje na Akadémii výtvarných umení v Prahe u Maxa Švabinského a svoje maliarske štúdiá si doplní v rokoch 1932 až 1933 študijným pobytom v Paríži u Františka Kupku. Už počas študijných liet si vytváral vlastný výtvarný rukopis. Expresívny, so silným sociálnym akcentom a tento štýl tvorby si zachováva počas celého tvorivého obdobia. Jeho umelecké úspechy spočívali už od začiatkov v odpore k chladnému akademizmu a v silnom citovom náboji, ktorým koriguje najmä expresívnosť a drastickosť svojich grafických listov do roku 1937. Od roku

1940 sa Koloman Sokol venuje aj ručkovej a uhľovej kresbe, pričom jeho dielo uchvátilo odborníkov aj laikov hlbokou analýzou existencie človeka, no rovnako sa v ňom prejavovala kontinuita s koreňmi na Slovensku, na ktoré nikdy nezabudol.

■ SOCIÁLNE MOTÍVY

Koloman Sokol vo svojich dielach pranieval najmä spoločenský poriadok plodiaci hlad a žobrotu v prvej Česko-Slovenskej republike. Spracúval celý komplex sociálno-tendenčnej a proletárskej problematiky, pričom sa sústreďoval na figurálny motív, ktorý mu bol nositeľom ideového programu v zmysle kritičkej výzvy. V obrazoch, kde výraz postáv výrečne prezrádza krutosť proletárskych osudov, ide o protest adresovaný spoločnosti, ktorá daný stav trpí a utvára.

Portrétna busta umelca v Liptovskom Mikuláši.

Večnou témou Kolomana Sokola sa stáva pes, koň, býčie zápasy, mytológia a medziľudské vzťahy. Všetko v expresívnej čiernej kontúre, keď aj maľba nadobúda črty grafiky, štetec stopu ceruzy. Ako jeden zo zakladateľov modernej slovenskej grafiky 20. storočia venoval takmer celú svoju grafickú tvorbu v spomínanom období sociálnej problematike. Reagoval na ťažké následky nezamestnanosti – masové vystaňovalctvo a výtvarne vyjadroval aj ďalší neuduh doliehajúci na proletariát: hlad a biedu. Počas vojny sa podieľal na

kultúrnej práci československého protifašistického odboja a zúčastnil sa na viacerých výstavách v USA a Mexiku. Po vojne sa vrátil do Česko-Slovenska, ale prudko sa meniacia politická situácia zapríčinila, že po februári 1948 ostal trvalo v zahraničí. Stal sa čestným členom Zväzu mexických grafičkov a posledné desaťročia žil v USA v Tuscone, v štáte Arizona.

■ UMELEC V EXILE

Aj keď Koloman Sokol sklamaný opustil Slovensko a natrvalo sa usadil za oceánom, svoj sen o návrate sníval aspoň vo svojich obrazoch. V cudzine zanechal hlbokú stopu, veď Mexičania ho považujú za jedného zo zakladateľov mexickej grafiky a jeho odbor grafiky, ktorý zakladal na Akadémii výtvarných umení, dodnes existuje. Žiaľ, škrt v umeleckom napredovaní v tejto krajine mu spravil stále sa zhoršujúci zdravotný stav manželky Lýdie, ktorej nevyhovovala vysoká nadmorská výška bydliska, a tak manželia odišli v roku 1941 do New Yorku. V roku 1976 Kolomanovi Sokolovi zomrel jeho veľmi obľúbený pes Sambo a tvorca od toho roku na znak straty podpisuje svoje diela pseudonymom Sambo. Od tohto obdobia až po koniec deväťdesiatich rokov jeho diela obsahujú obrovskú vnútornú energiu.

Arcibiskup Viliam JUDÁK interpretoval Radlinského Náboženské výlevy Prenikanie do krás a tajov liturgie

Text: Veronika BILICOVÁ – Foto: Milan ŠAJGALÍK

V rámci Roka Andreja Ludovíta Radlinského zorganizoval Miestny odbor Matice slovenskej v Nitre prednášku nitrianskeho sídelného biskupa Jeho Eminencie Mons. Viliama Judáka, ktorá sa konala v Dome Matice slovenskej v Nitre. Podujatie otvoril a účastníkov privítal predseda matičného odboru MUDr. Ján Petruška. Mons. V. Judák prítomných poslucháčov oboznámil so životom a s dielom nášho významného národného dejateľa, katolíckeho kňaza, jazykovedca, vydavateľa, redaktora, spoluzakladateľa Matice slovenskej, Spolku sv. Vojtecha a Katolíckych novín.

Zvláštnu pozornosť venoval z náboženského hľadiska najhodnotnejšiemu Radlinského dielu Nábožné výlevy, v ktorom výrazne cítiť jeho osobnosť. Po prvom vydaní v roku 1850 v staroslovenčine vyšlo doteraz štrnásť vydaní preložených do ôsmich jazykov. Nábožné výlevy boli po dlhé desaťročia skutočnou encyklopédiou náboženských vedomostí a bežnou súčasťou slovenských rodín. V nich si slovenskí katolíci dopl-

Arcibiskup Viliam JUDÁK prednášal matičiarom o Andrejovi Radlinskom.

ňali základné náboženské vedomosti, prenikali do krás a tajov liturgie, posilňovali ducha modlitby, oduševňovali sa pri bohoslužbách spievaním chrámových piesní, poznávali cirkevné dejiny a na príkladoch svätých mužov a žien nachádzali povzbudenie v úsilí po kresťanskej dokonalosti. Okrem čisto náboženskej funkcie mala táto výnimočná modlitebná kniha nesporný význam aj pre udržanie slovenského jazyka a zaslúžila sa i o rozšírenie spisovnej slovenčiny v našom národe. Zväzok Nábožných výlevov venoval pán biskup do knižničnej zbierky MO MS v Nitre. Hodnotnú a pútavú prednášku doplnili organizátori úvodnou básňou Viliama Turčányho v podaní študentky Gymnázia sv. Cyrila a Metoda v Nitre Noemi Šimunkovej a tiež filatelistickým exponátom, ktorým autor MVDr. Milan Šajgalík priblížil významné aktivity Andreja Radlinského.

Keď ako Slováci ponížene mlčíme... Csukás a jeho admirál

Na tomto mieste sme pred časom v matičnom týždenníku informovali o drzosti medzinárodného rozmeru, keď v obci Vydrany

na slovenskom území tamojší šovinisti chceli na verejnom priestranstve inštalovať bustu maďarského fašistického exponenta M. Horthyho. Po vyvolaní pohoršenia ju nakoniec vystavovali v miestnom kostole.

Našu matičnú funkcionárku upozornili z Budapešti, že v novinách Magyar Nemzet z 28. októbra 2017 vyšiel článok s názvom Horthyho druhé vypočodovanie na Félvidék. Vzápätí nás informovala o spomenutých pokusoch umiestniť sochu regenta Horthyho v okrese Dunajská Streda aj o revizionistickej pričinnosti Spoločnosti Miklósa Horthyho a jej iniciatívneho predstaviteľa Ferencu Zetényi-Csukása, ktorý chce osádzať ďalšie sochy „admirálovi bez loďstva“ nielen v okrese Dunajská Streda, ale aj v iných obciach. V citovanom článku Csukás kon-

štatuje, že aktivity ich spoločnosti nevyvolali žiadny protest u „tót-ských kmotrov“ a vysvetľuje to tým, že Slovákom je jedno, koho oslavujú príslušníci maďarskej menšiny... Podľa neho je vo Vydranoch viac ľudí priaznivo naklonených umiestneniu sochy Horthyho ako jej odporcov! Naša spolupracovníčka to správne pomenúva ako provokáciu a drzosť a súhlasíme s ňou aj v tom, že už by konečne mali exemplárne zasiahnuť príslušné orgány. Prinajmenšom by mal do tohto pomýleného spolku nasledovať aspoň list Ministerstva kultúry SR, v ktorom by týmto horthyovským pohrobkom a oživovateľom Veľkého Uhorska jasne napísali, na akom území pôsobia a že ich snahy sú neprijateľné a pre Slovákov nežiaduce. Napokon ako aj celá ich anachronická a fašizmom zaštepovaná organizácia! (se)

Dramaták dbá na to, aby sa nezabudlo na život našich otcov a materí Niečo sa končí a niečo sa začína!

Text a foto: Jana PIPÍŠKOVÁ

Verili by ste, že Rebeli majú už päť rokov a Dramaták bude mať pätnásť? Neuveriteľné, však?

V roku 2003 sme začali v Dramatáku štrnásť. Trinásť tinedžerov a ja sme sa rozhodli, že budeme robiť divadielko. Dnes len v novom predstavení Rebelov, ktoré sme pomenovali Na rováš!, účinkuje takmer pol stovky hudobníkov, tanečníkov a hercov. Vytvorili sme pre divákov a našich priaznivcov veľkolepé dielo, ktoré hravým spôsobom približuje tradície nášho národa. Robíme tak preto, aby sa nezabudlo. Aby sa nezabudlo na život našich otcov a život našich starých materí.

Viete, čo sú to rováše? Slovnik hovorí o dvoch pojmoch: stopy na tele po úderoch paličou alebo zárezy na špeciálnom drievku či na tráme pod povolou, ktoré má svoju dvojicu a každý zárez znamená zaplatené dane alebo útratu v krčme.

Príbeh, ktorému sprievodné slovo nahovoril Lukáš Latinák (jeden z chalanov a člen Divadla Ástorka Korzo '90, nás zaviedie do špecifickej dedinky niekde na Slovensku. Neskôr sa dozvieme, že dedinka leží na brehu Dunaja. Má dcéru Zuzanku a hlavu v smútku, pretože ju nikto nechce najmä pre jej povahu. Richtár hľadá riešenie – ako inak v krčme. Podarí sa mu dokonca prepíť aj obecné peniaze. Krčmárka však vycíti príležitosť, ako zarobiť. Richtár totiž sľubuje veľkú svadbu, ak by dcéru predsa len ktosi popýtal. Svadba kedysi znamenala sedem dní riadneho veselí, teda slušný zárobok. Aby

V úspešnej inscenácii komárňanskeho Dramatáka podľa Shakespearovej predlohy Sen noci svätéhojanskej účinkovalo pol stovky hercov.

V inscenácii Na rováš oživa klasický dedinský príbeh, pod aký by sa mohol podpísať aj Ferko Urbánek alebo Ján Hollý...

krčmárka našla pre Zuzanku frajera, pristane dokonca aj na čary... Či to pomôže, dozviete sa 17.12. v jedinečnom predstavení. Rebeli predstavujú úplne nový hudobno-spevácky program, a dokonca odpremiérujú aj tri úplne nové a mimoriadne náročné tance. Máte sa na čo tešiť. Vstupenky sa dajú rezervovať na tel. čísle 0905 466 107.

Sen noci svätéhojanskej je najúspešnejší projekt Dramatáku. V roku 2015 sme vytvorili obnovenú premiéru, pridali sme nové piesne a tance. Muzikál si opäť našiel miesto v srdciach našich divákov a odohrali sme desiatky repríz. No všetko sa raz musí skončiť, aj to krásne. Preto sme sa rozhodli spraviť trochu zvláštnu rozlúčku. Toto predstavenie videl azda každý Komárňan, ktorý sa zaujíma o hudbu alebo divadlo. Stalo sa zvykom, že na predstavenie chodili celé rodiny. Často nám však diváci hovorili, že by na predstavenie chceli vziať aj tú časť rodiny, ktorá odcestovala za prácou či štúdiom preč z Komárna. A to je náročnejšie. Preto sme sa rozhodli, že skúsime predstavenie zahrať naozaj v netradičnom čase – 23.12. podvečer. To by už vari mal byť doma naozaj každý. Pevne veríme, že diváci si budú chcieť oddýchnuť od predvianočného stresu a prídu k nám na dobrý punch a výborné predstavenie. Príďte sa rozlúčiť s vílami aj so škriatkami z čarovného lesa. Príďte si naposledy pozrieť príbeh kráľovien Titánie a Arthemis, ale aj príbeh lásky ľudských postáv. Trochu komédie a nostalgie pred Vianocami naozaj nie je na škodu.

MATIČNÉ DEPEŠE

Národný Autobus dobrej vôle

Ako už tradične v predvianočnom čase vydá sa 8. a 9. decembra z Hrušova na cestu k domovom sociálnych služieb, zariadeniam pre seniorov aj k detským domovom v Ciferi, Novej Dubnici, Trenčíne a Novej Bani veselá chasa z detskej folklórnej skupiny Ragačinka, aby všade, kde zavíta, rozdávala veselost a peknú predvianočnú pohodu. Misiu mladých folkloristov aj tentoraz podporila Matica slovenská, Slovenská sporiteľňa, obec Hrušov, školské zariadenia v tejto obci, ochotní miestni občania a všetci, čo môžu a chcú pomôcť. Putovanie Autobusu dobrej vôle ukončí vystúpenie v programe Vianoce na hrade 2017 v Bratislave.

Vianočná pohľadnica

Pod týmto názvom sa už po štrnásť raz uskutočnila medzinárodná výtvarná súťaž, ktorú organizuje Oravské kultúrne stredisko. V tomto roku do nej poslalo svoje riešenia podoby vianočných pozdravov dvetisíc detí z dvesto jedenástich škôl zo Slovenska, z Česka, Poľska, Maďarska, Ukrajiny, zo Srbska a z Chorvátska. Kolekciu víťazných prác sprístupnia 14. decembra v OKS a MKS Dolný Kubín a ďalšie práce vystavia počas decembra na Západnej terase Bratislavského hradu, v Slovenskom vojvodskom divadle v Báčskom Petrovci a v Galérii slovenského umenia Spolku Slovákov v poľskom Krakove.

Charitatívny bazár

Medzinárodný klub žien, ktorý združuje väčšinou manželky diplomatov pôsobiacich v našom hlavnom meste, pripravil koncom novembra v Starej tržnici na Námestí SNP v Bratislave už 26. charitatívny bazár, na ktorom vyše štyridsať krajín a päť neziskových organizácií ponúkalo na svojich národných stoloch rôzne produkty, suveníry i jedlá, aby takto získané peniaze mohli darovať tým, čo na tom nie sú tak dobre. Od roku 1991, odkedy sa Vianočný bazár organizuje, získali a darovali takto už vyše milión eur.

Učiteľka vo Francúzsku

V rámci partnerstva medzi mestami Cran-Gevrier a Trenčín sa od 23. do 28. novembra uskutočnil už 11. ročník súťažnej prehliadky filmov „Rencontres du cinéma slovaque et de l'Europe centrale“. Na programe boli filmy z deviatich krajín strednej Európy a medzi nimi aj úspešné české a slovenské produkcie Učiteľka, Piaty október, Ružové sny, ale aj víťazný film festivalu v Arrase Čiara – The Line a mnohé ďalšie.

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Folklór Gemera
a Malobontu

Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobote v spolupráci s jednotlivými miestnymi odbormi Matice slovenskej v okrese sa snaží folklór charakteristický pre región Gemer-Malobont dôsledne udržiavať. Deje sa tak prostredníctvom matičných podujatí, ktoré majú pracovný názov Deň ľudových tradícií a výhradne sa uskutočňujú len a priamo pre žiakov a študentov v základných a stredných školách v rimavskosobotskom okrese. Po prvý raz toto podujatie sa konalo aj v Tornali 28. novembra 2017 v priestoroch Základnej školy Pavla Jozefa Šafárika pod názvom Deň slovenských tradícií a obyčaji. Miestny odbor Matice slovenskej v Tornali získal na tento projekt finančnú podporu z Matice slovenskej v rámci poskytovania dotácií na projekty ochrany a rozvoja miestnej a regionálnej kultúry v roku 2017. Organizátori podujatia v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu priblížili žiakom prvého a druhého stupňa základnej školy slovenské ľudové tradície, obyčaje a remeslá. Ľudoví remeselníci a odborní lektori sa vhodným spôsobom prostredníctvom praktických ukážok snažili deti motivovať k zvýšenému záujmu o svoju históriu, tradičný ľudový odev, ľudové remeslá a obyčajovú kultúru. Svoje umenie deťom predviedli Milan Katreniak – výroba pišťal, gájd a fujár, Milan Stieranka – rezbárstvo a bačovský riad, Eva Dolinajová – výroba šupolienok, Sonja Hrončeková – háčkovanie a pletenie, Jácint Majoroš – včelárstvo, Ján Národa – hrnčiarstvo, Jaroslava Lajgútová – slovenské zvyky, tradície a ľudové kroje, panie Vongrejová a Šufliarska – vyšívanie krivou ihlou a háčkovanie. Sprievodným podujatím bolo vystúpenie detského folklórneho súboru Šafáriček z Tornale. S radosťou konštatujeme aj fakt, že matičné podujatie prišla podporiť aj primátorka mesta Anna Szögediová. Predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej v Tornali pani Anna Bencsová na záver konštatovala, že cieľ tohto podujatia – osvojenie si nových poznatkov o ľudovej kultúre spolu so zážitkovým učením pre deti, bol splnený.

Ingrid ŠULKOVÁ
DMS Rimavská Sobota

OPRAVA

V Slovenských národných novinách 49 sme v článku Vydatená prehliadka divadelných nádejí o 13. ročníku krajského matičného festivalu amatérskych divadiel v Košiciach omylom uviedli, že najlepší účinkujúci dostali od bývalého primátora Košíc R. Rašiho hodnotné knihy. Richard Raši je úradujúci primátor Košíc. Jemu aj čitateľom sa ospravedľujeme.

(red)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

Vajanský: Ak národ zabudne na Moyses a Maticu, zabudne sám na seba!

Moyses je trvalo prítomný v Rybníku

Text a foto: Daniela TRŇANOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Rybníku, Farský úrad v Rybníku a obec Rybník si v minulých dňoch pripomenuli Štefana Moysesu, zakladateľa a prvého predsedu Matice slovenskej, diecézneho biskupa a zanieteného národovca. Pri príležitosti 220. výročia jeho narodenia sa stretli občania Rybníka spolu s matičiarmi aj z okolitých obcí pri kaplnke sv. Jozefa, aby si uttili pamiatku tohto významného a charizmatického človeka.

Štefan Moyses bol od začiatku svojich dní človekom, ktorý aj napriek ťažkému detstvu nikdy nestratil vieru v lepšiu budúcnosť a dosiahol spoločenské a súkromné méty, ktorých pozitívny obsah cítime aj dnes. Vynikal skvelým vzdelaním a vynikajúcou racionalitou, dobrým srdcom a štedrosťou si dokázal získať srdcia mnohých ľudí. Celý svoj život upriamil na službu národu, pričom nad všetko kládol záujmy ľudí. Ako prvý predseda Matice slovenskej po boku s Karolom Kuzmánym vytvorili rešpektovanú dvojicu osobností, ktorá aj napriek rozdielnym názorom dokázala preklenúť konfesijné názorové rozpory a vďaka nepredstieranej, ale naozajstnej tolerancii a jednotnej národnej myšlienke bola a je trvalým symbolom porozumenia a príkladnej spolupráce. Ako bytostný ľudomil, kde mohol, tam pomohol. Tak to oznamuje text na kaplnke sv. Jozefa aj v kronike obce Rybník, kde v roku 1855 Štefan Moyses v rybníckom cintoríne stavbu kaplnky financoval aj sám vysvätil.

Iniciátorkou osadenia pamätnej tabule bola Oľga Bajánová, ktorá už

dlhší čas skúmala zvyšky pôvodného nápisu na jej priečelí. Text oznamuje, že túto kaplnku vysvätil Štefan Moyses, vtedajší bansko-bystrický diecézny biskup a neskôr prvý predseda Matice slovenskej. Pátranie po ďalších informáciách týkajúcich sa pôsobenia Š. Moysesu, priviedlo rybníckych matičiarov k človeku, ktorý sa rozhodujúco pričínil o to, že

pamätná tabuľa má dnes konkrétnu hmotnú podobu. Ing. arch. Jozef Frtús úzko spolupracoval pri verifikácii údajov o Štefanovi Moysesovi. Zároveň sa autorsky a nezištné podieľal na architektonickom návrhu a jeho spracovaní. Pamätná tabuľa na kaplnke sv. Jozefa je darom MO MS Rybník a bola zhotovená vďaka sponzorským príspevkom rybníckych matičiarov.

Spevokol Lipka vo Valaskej oslávil pätnásť rokov činnosti

Hrdá bilancia matičného zboru

Matúš MAGERA – Foto: Štefan NÉMETH

Koncom novembra v priestoroch kultúrneho domu vo Valaskej sa uskutočnil slávnostný koncert Matičného zboru. Miestni matičiari pozvali na slávnosť aj tajomníka MS Mgr. Mareka Hanusku a okresnú predsedníčku MUDr. Emíliu Bučkovú a ďalších významných hostí a širokú verejnosť. Koncert sa konal za finančnej podpory Obecného úradu vo Valaskej, D MS v Banskej Bystrici i ďalších sympatizantov a podporovateľov speváckeho zboru.

Slávnosť obohatilo aj odovzdávanie rôznych cien a udelenie vzácnej striebornej medaily MS tomuto zboru. Pozvanie matičiarov na spoluprácu prijali Tanečný orchester Valaska a spevák Mar-

tin Vetrák. Spoločne potom strávili krásne sobotné popoludnie. Predseda MO MS Matúš Magera vyjadril zboristom vďačnosť i hrdosť za to, že práve ich miestny odbor má vlastný Matičný zbor! Tvoria ho tridsaťtri členov vrátane dvoch dirigentov (Ján Jenča, Mgr. art. Martina Škantárová). Svojím krásnym spevom zohrievajú nielen naše srdcia, ale aj srdcia všetkých fanúšikov – veď najkrajšie piesne sú práve ľudové, národné a kresťanské, ktoré majú vo svojom bohatom repertoári.

AKO SI PREDPLATIŤ
SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:
043 / 3812 838
0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrtročné predplatné: 6,50 €

ČITATEĽSKÁ
SÚŤAŽ

V čísle 46/2017 SNN sme sa pýtali, kde sa nachádza jazdecká socha kráľa Svätopluka. Mali ste odpovedať – na Bratislavskom hrade. Spomedzi tých, čo nám poslali svoje odpovede, sme vyžrebovali týchto výhercov: Jozef Miko, Michalovce; Anna Zimánová, Bardejov; Emil Kviatkovský, Čadca.

• Veríme, že vás predvianočný zhon a nákupy nezamestnajú natoľko, aby ste nám neodpovedali na ďalšiu otázku nášho kvízu. Dnes by sme chceli vedieť, kedy (v ktorom roku) sa rozhodlo, že územie Slovenska bude samostatná cirkevná provincia?

Odpovede posielajte na známu redakčnú adresu našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vianočných sviatkov.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

9. decembra

– prozaik a publicista Roman Brat, člen Spolku slovenských spisovateľov, má šesťdesiat rokov

10. decembra

– v procese s vojenskými funkcionármi prvej Slovenskej republiky v roku 1947 vyniesli rozsudky: minister obrany gen. F. Čatloš dostal päť rokov, gen. J. Turanec a kpt. L. Kleinert trest smrti, plk. V. Talský pätnásť rokov; Turancovi neskôr trest zmenili na doživotný žalár; 70. výročie

– dvadsať rokov od smrti veľkej osobnosti slovenskej grafiky, maliara a vysokoškolského učiteľa Vincenta Hložníka (1919 – 1997); dvadsať normalizačných rokov ho odsunulo na výtvarnú periferiu

– pred desiatimi rokmi predstavili významní prekladatelia z kresťanských cirkví na Slovensku prvý kompletný slovenský ekumenický preklad Biblie v modernej reči (2007)

11. decembra

– stoštyridsať rokov od narodenia katolíckeho kňaza Tomáša Ružičku (1877 – 1947), národného dejateľa, zakladateľa ovocných veľkosadov, potravných, úverových a bytových družstiev pre sociálne slabších občanov; v Žiline postavil Katolícky dom, chudobinec i chlapčenský výchovný ústav

– pred sto dvadsiatimi rokmi sa narodil známy internista, vedúci lekáreň Ústavu experimentálnej medicíny SAV akademik prof. MUDr. Ladislav Dérer; frekventovane publikoval v zahraničných vedeckých časopisoch a napísal niekoľko vysokoškolských učebníc (1897 – 1960)

12. decembra

– výtvarník svetového mena Koloman Sokol, rodák z Liptovského Mikuláša, ktorý veľkú časť svojho požehnaného života prežil za oceánom, sa narodil pred sto pätnástimi rokmi (1902 – 2003)

– pred osemdesiatimi rokmi vznikla Kanadská slovenská liga, zakladateľom bol Andrej Kučera (1932)

13. decembra

– dvestoosemdesiatpäť rokov od narodenia jezuitského kňaza Štefana Katonu (1732 – 1811), profesora Trnavskej univerzity, autora najrozsiahlejších dejín Uhorska; dielo má štyridsaťdva zväzkov

– panovníčka Mária Terézia vydala v roku 1762 dekrét o zriadení Banickej akadémie v Banskej Štiavnici; 255. výročie

– osobnosť slovenskej jazykovedy profesor Eugen Pauliny sa narodil pred sto piatimi rokmi (1912 – 1983)

14. decembra

– šesťdesiatpäť rokov od smrti básnika, dramatika a verejného činiteľa Kazimira Bezeka (1908 – 1952); jeho najznámejšia zbierka básní má názov Valpurgina noc, v roku 1939 mu SND uviedlo drámu Klieťka, ktorú úradu ihneď zakázali, zomrel v rozkvetie tvorivých síl

15. decembra

– tristosedemdesiatpäť rokov od požiaru v kremnických baniach (1642), jedného z najväčších v slovenskej banskej histórii: neploletý chlapec v bani Anna pri zapalovaní kahanca od smolovej facke odhodil horiacu triesku a chytila sa výdruca, šesťdesiatpäť baníkov zhorelo, vyše sto utrpelo ťažké popáleniny

(jč)